

รายงาน

การศึกษา

สถานการณ์และ

แนวทางการพัฒนา

อุตสาหกรรม

อาหารปศุสัตว์ของไทย

สำนักงานนโยบาย
และยุทธศาสตร์การค้า

บทสรุปผู้บริหาร

อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์เป็นรากฐานสำคัญของห่วงโซ่การผลิตสินค้าปศุสัตว์ในประเทศไทย อาหารปศุสัตว์คิดเป็นต้นทุนในภาคปศุสัตว์สูงถึงร้อยละ 70 – 80 ของต้นทุนการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด ส่งผลโดยตรงต่อราคาสินค้าเนื้อสัตว์และความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมปศุสัตว์ของไทย อีกทั้งยังมีความเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจการเกษตรอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นการผลิตวัตถุดิบที่ใช้ผลิตอาหารปศุสัตว์ อุตสาหกรรมการแปรรูปหรือการส่งออก

ในปี 2567 ปริมาณความต้องการใช้อาหารปศุสัตว์ในประเทศไทย อยู่ที่ประมาณ 21.3 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 20.0 ล้านตันในปี 2566 หรือขยายตัวร้อยละ 6.6 โดยการบริโภคอาหารปศุสัตว์ส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มไก่เนื้อและไก่ไข่ (ประมาณร้อยละ 56 ของการใช้อาหารปศุสัตว์ทั้งหมด) รองลงมา คือ สุกร (ร้อยละ 28) และโค (ร้อยละ 8) การเติบโตของการบริโภคอาหารปศุสัตว์สะท้อนแนวโน้มการบริโภคเนื้อสัตว์ในประเทศที่ขยายตัวตามรายได้ของประชาชน การขยายตัวของเมือง และความต้องการส่งออกเนื้อสัตว์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ของไทยในปี 2567 อยู่ที่ประมาณ 18.1 ล้านตัน และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 22.9 ล้านตันในปี 2575 ผู้เล่นหลักในอุตสาหกรรมนี้ คือ บริษัทขนาดใหญ่ที่มีระบบปศุสัตว์ครบวงจร เช่น บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร (CPF) กลุ่มเบทาโกร ไทยยูเนี่ยน ฟีดมิลล์ และไทยฟู้ดส์กรุ๊ป ซึ่งมีทั้งสายการผลิตอาหารสัตว์ โรงงานผลิตเนื้อสัตว์ ไปจนถึงฟาร์มเลี้ยงสัตว์ของตนเอง ส่งผลให้อาหารสัตว์ที่ผลิตในประเทศกว่าร้อยละ 98 ถูกใช้ภายในประเทศ โดยมีสัดส่วนการส่งออกเพียงเล็กน้อย

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ของไทยเผชิญความท้าทายจากโครงสร้างต้นทุน โดยเฉพาะการพึ่งพาวัตถุดิบนำเข้า มีการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์สูงกว่าร้อยละ 60 ของปริมาณการใช้ทั้งหมด ซึ่งวัตถุดิบที่นำเข้าส่วนใหญ่ได้แก่ กากถั่วเหลือง ข้าวสาลี และข้าวโพด ที่ไทยผลิตได้เองเพียงบางส่วน ความผันผวนของราคาวัตถุดิบในตลาดโลกจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ภัยแล้งในอาร์เจนตินา ความขัดแย้งในยูเครน หรือภาวะเงินเฟ้อ ส่งผลให้ราคาวัตถุดิบพุ่งสูงอย่างมากในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์เพิ่มสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์

ด้านการค้าโลก ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์รายสำคัญของโลก โดยเฉพาะไก่แปรรูป ซึ่งส่งออกไปญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และสหราชอาณาจักร แต่ตลาดโลกเริ่มตั้งข้อกำหนดที่เข้มงวดขึ้นในด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน และความปลอดภัยทางอาหาร เช่น ข้อกำหนดด้านการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ข้อกำหนดใช้วัตถุดิบจากการบุกรุกป่า และมาตรการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยต้องเร่งปรับตัวเพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาดในอนาคต

ด้านความยั่งยืน อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายด้าน เช่น การใช้พื้นที่เพาะปลูกวัตถุดิบที่อาจนำไปสู่การบุกรุกป่า การปล่อยก๊าซมีเทนจากระบบย่อยอาหารของสัตว์เคี้ยวเอื้อง และการ

จัดการของเสียจากโรงงานและฟาร์ม การลดผลกระทบเหล่านี้จำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านนโยบาย การส่งเสริมเทคโนโลยี และมาตรฐานใหม่ของภาคเอกชน

แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่

1. ส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบในประเทศ เพิ่มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และมันสำปะหลังด้วยพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ทนแล้ง และใช้พื้นที่ไม่กระทบต่อป่าไม้ พร้อมส่งเสริมโครงการ “ข้าวโพดหลังนา” และการปลูกตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) เพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาการนำเข้ามากเกินไป

2. วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ทางเลือก สนับสนุนการใช้แหล่งโปรตีนทางเลือกสำหรับอาหารสัตว์ เช่น แมลงเศรษฐกิจ (หนอนแมลงวันลาย) สาหร่าย และจุลินทรีย์ โดยสามารถใช้เป็นแหล่งโปรตีนทดแทนกากถั่วเหลืองในอนาคต อีกทั้งลดการปล่อยคาร์บอนได้ในกระบวนการผลิต

3. ยกระดับประสิทธิภาพการผลิต ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) วิเคราะห์สูตรอาหารสัตว์ให้เหมาะสมกับราคาวัตถุดิบ ความต้องการของสัตว์ และลดการสูญเสีย พร้อมทั้งพัฒนาเอนไซม์ช่วยย่อยอาหารเพื่อเพิ่มการดูดซึม ลดการปล่อยก๊าซ และลดต้นทุนต่อหน่วย

4. สนับสนุนการลงทุนด้านเทคโนโลยีสีเขียว เช่น ระบบผลิตพลังงานชีวมวลจากของเสีย การนำสิ่งเหลือทิ้งจากวัตถุดิบอาหารสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยหรือพลังงานทดแทน เพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในภาคเกษตร

การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ของไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืน ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร โดยภาครัฐควรมีบทบาทในการวางแผนนโยบาย เชื่อมโยงงานวิจัย พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสร้างแรงจูงใจให้เกิดการลงทุน ขณะที่ภาคเอกชนควรปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันในตลาดโลก ภายใต้แนวทางที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง ประเทศไทยจะสามารถรักษาบทบาท “ครัวของโลก” ได้อย่างแท้จริง ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางอาหาร และความยั่งยืนของทรัพยากรในระยะยาว

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า

มิถุนายน 2568

สารบัญ

หน้า

1. บทนำ.....	1
2. ข้อมูลทั่วไปอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์.....	3
2.1 ประเภทของอาหารปศุสัตว์ : อาหารสัตว์บก และ อาหารสัตว์น้ำ.....	3
2.2 ห่วงโซ่ปทานอาหารปศุสัตว์.....	3
2.3 สถานการณ์การผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์.....	5
2.4 ความต้องการอาหารปศุสัตว์ภายในประเทศ.....	7
2.4.1 ภาพรวมความต้องการอาหารปศุสัตว์.....	7
2.4.2 ความต้องการอาหารปศุสัตว์แยกตามประเภทสัตว์.....	8
2.4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการอาหารปศุสัตว์.....	8
2.4.4 วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตอาหารปศุสัตว์.....	9
2.4.5 แนวโน้มในอนาคต.....	9
2.5 การจำหน่ายในประเทศ การจำหน่ายส่งออก และมูลค่าการจำหน่ายอาหารปศุสัตว์สำเร็จรูป.....	10
2.6 สถานการณ์การส่งออกและนำเข้าอาหารปศุสัตว์.....	12
2.7 ผู้เล่นหลักในตลาดอาหารปศุสัตว์ไทย.....	14
3. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม และกฎหมาย/มาตรการที่เกี่ยวข้อง.....	16
3.1 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม.....	16
3.1.1 ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์และต้นทุนการผลิต.....	16
3.1.2 นโยบายภาครัฐและมาตรการทางการค้า.....	16
3.1.3 แนวโน้มผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม.....	16
3.1.4 ข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน.....	16
3.1.5 การระบาดของโรคในสัตว์.....	17
3.2 กฎหมาย/มาตรการที่เกี่ยวข้อง.....	17
3.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.2 มาตรการที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบอาหารสัตว์.....	18
3.3 มาตรการ และแนวทางอื่น ๆ.....	20
3.3.1 การส่งเสริมการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ.....	20
3.3.2 การยกระดับมาตรฐานการผลิต.....	20
3.3.3 การพัฒนาอุตสาหกรรมปศุสัตว์อย่างยั่งยืน.....	21
4. วิเคราะห์และสรุปผล.....	22
4.1 อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบ.....	22
4.2 โอกาสและความท้าทายจากปัจจัยภายใน.....	27
4.2.1 โอกาสจากปัจจัยภายใน.....	27
4.2.2 ความท้าทายจากปัจจัยภายใน.....	29
4.3 สรุปสถานการณ์การค้าของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารปศุสัตว์.....	29
4.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	32
4.4.1 ระยะสั้น (1-2 ปี) มาตรการเร่งด่วนเพื่อการจัดการต้นทุนและความสามารถในการแข่งขัน.....	32
4.4.2 ระยะกลางถึงยาว (3-5 ปีขึ้นไป) ปรับโครงสร้าง เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน และ.....	35
วางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน	
บรรณานุกรม.....	38

ส่วนที่ 1 : บทนำ

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ มีภารกิจหลักในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าของประเทศไทยให้มีทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะการส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยหนึ่งในสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจไทย คือ อาหารปศุสัตว์ (Animal Feed) ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญของการผลิตในภาคปศุสัตว์ เป็นต้นทุนที่สำคัญของการผลิตในอุตสาหกรรมดังกล่าวโดยตรง โดยเฉลี่ยแล้วต้นทุนอาหารปศุสัตว์คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 70-80 ของต้นทุนรวมในการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด ดังนั้น ราคาอาหารปศุสัตว์ที่เพิ่มสูงขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังต้นทุนของผู้เลี้ยงปศุสัตว์ค่อนข้างมาก รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคผ่านราคาเนื้อสัตว์ที่ปรับตัวสูงขึ้นตามไปด้วย อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์จึงเป็นมากกว่าธุรกิจสนับสนุนการเกษตร แต่เป็นเสาหลักที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศและมีบทบาทสำคัญในห่วงโซ่อุปทานอาหารของโลก ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรแปรรูปจากภาคปศุสัตว์จึงจำเป็นต้องมีห่วงโซ่การผลิตอาหารปศุสัตว์ที่เข้มแข็ง เพื่อสนับสนุนการผลิตในภาคปศุสัตว์ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและสามารถส่งออกได้

ภาพรวมปริมาณความต้องการอาหารปศุสัตว์ของไทยเฉลี่ย 5 ปี ย้อนหลัง ตั้งแต่ปี 2563-2567 อยู่ที่ 20.2 ล้านตัน และในปี 2567 ขยายตัวร้อยละ 6.6 เมื่อเทียบกับปี 2566 หรือคิดเป็นความต้องการที่ 21.3 ล้านตัน โดยโครงสร้างการบริโภคในอุตสาหกรรมเลี้ยงไก่ (ไก่เนื้อ ไก่พ่อแม่พันธุ์ ไก่ไข่รุ่นเล็ก ไก่ไข่ให้ไข่ ไก่ไข่พ่อแม่พันธุ์) มีสัดส่วนความต้องการใช้อาหารปศุสัตว์มากถึงร้อยละ 56.0 ตามด้วยอุตสาหกรรมเลี้ยงสุกร (สุกรขุน สุกรพันธุ์) และอุตสาหกรรมเลี้ยงโค (โคนม โคเนื้อขุน) ซึ่งมีสัดส่วนที่ร้อยละ 28.6 และร้อยละ 7.9 ตามลำดับ (ที่มา: Krungthai Compass, 2567) ข้อมูลจาก Research and Markets คาดการณ์ว่า ตลาดอาหารสัตว์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะมีอัตราการเติบโตเฉลี่ย (CAGR) ระหว่างปี 2568 ถึง 2573 ที่ร้อยละ 5.4 จาก 190,144 ล้านเหรียญสหรัฐในปี 2568 เป็น 247,850 ล้านเหรียญสหรัฐในปี 2573

ในด้านการผลิตปี 2564-2567 ประเทศไทยผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ได้เฉลี่ย 17.7 ล้านตัน ต่อปี มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 0.9 ต่อปี ปี 2567 ประเทศไทยมีการผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ รวม 18.1 ล้านตัน (TSIC 10802 : การผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์) และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 22.87 ล้านตัน ภายในปี 2575 (ที่มา: Bangkok Bank, 2567) มีแรงขับเคลื่อนสำคัญจากการขยายตัวของเมือง การเพิ่มขึ้นของรายได้ประชากรที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการผลิตภัณฑ์โปรตีนจากเนื้อสัตว์เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ของไทยกำลังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารและความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมปศุสัตว์ ในหลายด้าน อาทิ

1) การขาดแคลนวัตถุดิบและต้นทุนที่สูงขึ้น ประเทศไทยผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ประมาณ 5 ล้านตันต่อปี แต่ความต้องการอยู่ที่ 8 ล้านตันต่อปี ทำให้ต้องนำเข้าประมาณ 3 ล้านตันต่อปี นอกจากนี้ กากถั่วเหลืองเป็นอีกหนึ่งวัตถุดิบสำคัญ โดยไทยนำเข้าประมาณ 2.5 ล้านตันต่อปี เนื่องจากผลิตในประเทศได้เพียง 50,000 ตัน ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และกากถั่วเหลือง ปรับตัวสูงขึ้นกว่าร้อยละ 20-30 ตั้งแต่ปี 2563 ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์เพิ่มขึ้นอย่างมาก

2) นโยบายภาครัฐที่เป็นอุปสรรค มาตรการควบคุมการนำเข้าข้าวสาลีโดยกำหนดให้ต้องซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศ 3 ส่วนก่อนนำเข้าข้าวสาลี 1 ส่วน การกำหนดโควตาการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่งผลให้การนำเข้าวัตถุดิบทดแทนเป็นไปได้ยาก ภาชนำเข้ากากถั่วเหลืองอยู่ที่ร้อยละ 2 แต่การนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองได้รับการยกเว้นภาษี ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์สูงขึ้น

3) ผลกระทบจากสถานการณ์โลก สงครามระหว่างรัสเซียและยูเครนส่งผลให้ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น และเกิดการขาดแคลนวัตถุดิบบางชนิด เช่น ข้าวสาลี นอกจากนี้ ภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อการผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ภายในประเทศ เช่น ภัยแล้งที่ทำให้ผลผลิตข้าวโพดลดลง

4) ความท้าทายด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน อุตสาหกรรมปศุสัตว์ของไทยต้องเผชิญกับความท้าทายในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และพัฒนาด้านสุขภาพสัตว์ เพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นและรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก

จากประเด็นดังกล่าว รายงานฉบับนี้ จึงได้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย ตั้งแต่ภาพรวมอุตสาหกรรม สถานการณ์การค้า การนำเข้า-ส่งออก อุปสรรคทางการค้า การวิเคราะห์ตลาดและแนวโน้ม โอกาสและความท้าทาย มาตรการและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะช่วยยกระดับอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์อย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลทั่วไปอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์

อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ของไทยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลิตภาคปศุสัตว์ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลิตเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพ ทั้งสำหรับบริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออก อุตสาหกรรมนี้ จึงเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของการเติบโตในภาคปศุสัตว์ โดยได้รับแรงหนุนจากความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นทั้งในและต่างประเทศ ธุรกิจอาหารปศุสัตว์จึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงทางอาหารของไทยอย่างยิ่ง

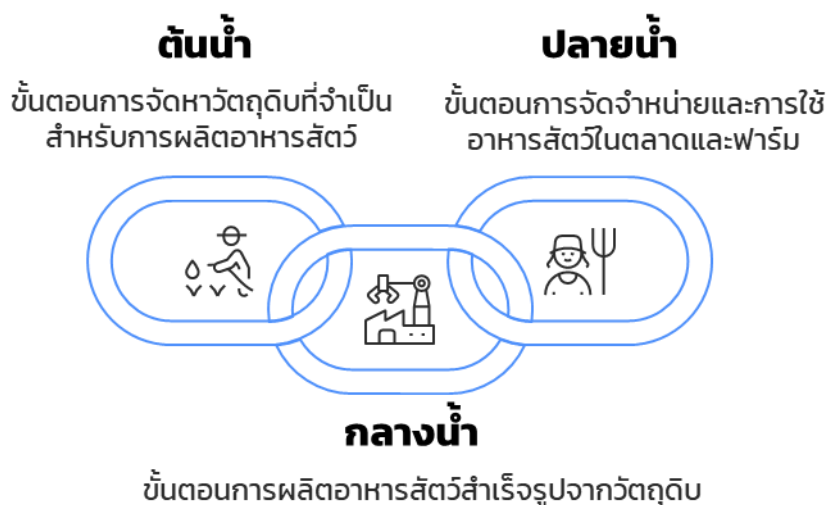
2.1 ประเภทของอาหารปศุสัตว์ : อาหารสัตว์บก และ อาหารสัตว์น้ำ

อาหารสัตว์บก หมายถึง อาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์บกชนิดต่าง ๆ เช่น สุกร สัตว์ปีก (ไก่เนื้อ ไก่ไข่ เป็ด) โค (โคนม โคเนื้อ) เป็นต้น อาหารสัตว์บกมักอยู่ในรูปอาหารข้นหรืออาหารสำเร็จรูปที่มีส่วนผสมหลักจากธัญพืชและโปรตีนพืช เช่น ข้าวโพด ปลายข้าว กากถั่วเหลือง รวมถึงวิตามินและแร่ธาตุเสริม เพื่อให้สารอาหารครบถ้วนต่อการเจริญเติบโตของสัตว์แต่ละประเภท

อาหารสัตว์น้ำ หมายถึง อาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา และกุ้ง ซึ่งมักผลิตเป็นเม็ดอาหารสำเร็จรูปที่มีความละเอียดและมีความคงตัวในน้ำ เหมาะกับการกินของสัตว์น้ำ อาหารสัตว์น้ำจะมีสัดส่วนโปรตีนสูงจากปลาป่นและวัตถุดิบโปรตีนอื่น ๆ รวมถึงวัตถุดิบพลังงาน เช่น แป้งสาลี มันสำปะหลัง เพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโต

เมื่อเทียบปริมาณการใช้ในภาพรวม อาหารสัตว์บกถือเป็นสัดส่วนหลัก ประมาณร้อยละ 95 ของอาหารสัตว์ทั้งหมดที่ใช้ในประเทศไทย ขณะที่อาหารสัตว์น้ำมีส่วนแบ่งเพียงร้อยละ 5 เท่านั้น สะท้อนถึงโครงสร้างภาคปศุสัตว์และประมงของไทยที่ยังคงเน้นไปที่การผลิตสุกรและสัตว์ปีกเป็นหลัก มากกว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

2.2 ห่วงโซ่อุปทานอาหารปศุสัตว์

โครงสร้างห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจอาหารสัตว์สามารถแบ่งได้เป็น ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้

- **ต้นน้ำ (วัตถุดิบ)** – เป็นขั้นของการผลิตหรือจัดหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรในประเทศ ผู้ค้า ผู้นำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ โดยวัตถุดิบหลัก ได้แก่ ธัญพืชและโปรตีนพืช เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง กากถั่วเหลือง ปลาป่น รวมถึงวิตามินและแร่ธาตุผสมต่าง ๆ วัตถุดิบเหล่านี้บางส่วนผลิตได้ภายในประเทศ (เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง) แต่วัตถุดิบหลักอย่างข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ไทยต้องพึ่งพาวัตถุดิบนำเข้าจำนวนมาก โดยรวมแล้ววัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ราวร้อยละ 60 ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ขณะที่ประมาณร้อยละ 40 ผลิตได้จากในประเทศ วัตถุดิบนำเข้าที่สำคัญได้แก่ เมล็ดถั่วเหลือง (เพื่อสกัดกากถั่วเหลือง) กากถั่วเหลือง และธัญพืชพลังงานอื่น อาทิ ข้าวสาลี ส่วนวัตถุดิบที่ผลิตได้ในประเทศหลัก ๆ คือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ผลิตได้เฉลี่ยประมาณ 5 ล้านตันต่อปี) และผลพลอยได้ทางการเกษตรอื่น ๆ เช่น มันสำปะหลัง ปลาข้าว เป็นต้น ผู้จัดหาวัตถุดิบเหล่านี้ ได้แก่ พ่อค้าคนกลาง ผู้นำเข้า ผู้ค้าส่งวัตถุดิบรายใหญ่ เช่น บริษัทน้ำมันพืชไทย (TVO) ที่สกัดกากถั่วเหลืองจากกระบวนการผลิตน้ำมันถั่วเหลือง และนำผลพลอยได้จากกระบวนการผลิตจำหน่ายให้อุตสาหกรรมอาหารสัตว์

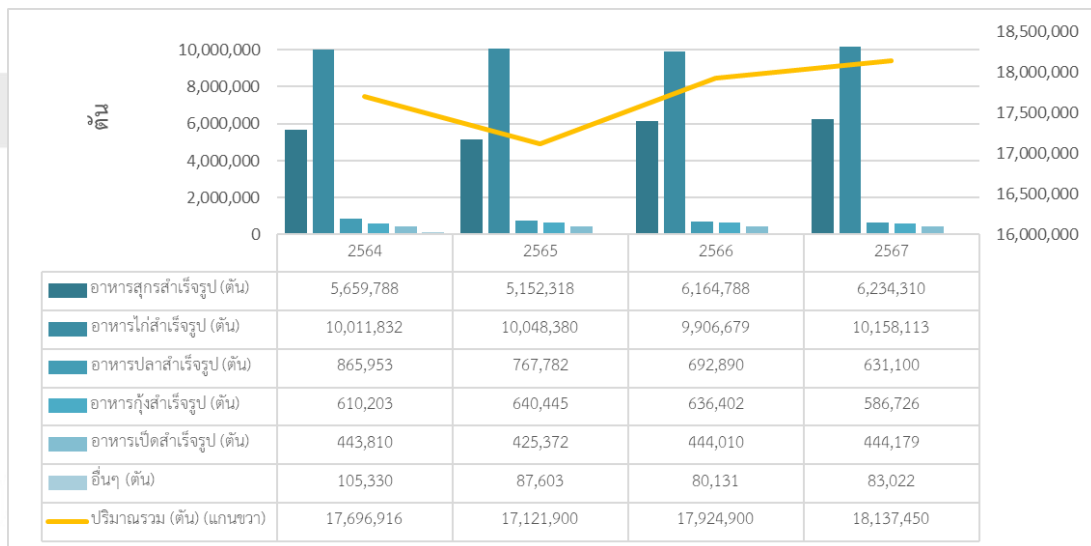
- **กลางน้ำ (การผลิตอาหารสัตว์)** – ในส่วนนี้จะมีผู้ผลิตอาหารสัตว์สำเร็จรูป ทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ ซึ่งนำวัตถุดิบต่าง ๆ มาผสมและแปรรูปเป็นอาหารสัตว์ชนิดต่าง ๆ พร้อมจำหน่าย ผู้ผลิตอาหารสัตว์ในไทยมีทั้งบริษัทขนาดใหญ่ในเครือเกษตรอุตสาหกรรมครบวงจร และบริษัทผู้ผลิตอาหารสัตว์เฉพาะทาง ตัวอย่างผู้ผลิตอาหารสัตว์รายใหญ่ ได้แก่ บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร (CPF) ซึ่งเป็นผู้เล่นรายใหญ่ที่สุดในไทย (ดำเนินธุรกิจครบวงจรตั้งแต่ผลิตอาหารสัตว์ไปจนถึงเลี้ยงสัตว์และแปรรูปเนื้อสัตว์) เครือเบทาโกร ซึ่งเป็นผู้ผลิตอาหารสัตว์และปศุสัตว์รายใหญ่อันดับรอง นอกจากนี้ ยังมีบริษัทอื่น ๆ เช่น ไทยฟู้ดส์กรุ๊ป (TFG) บมจ.จีเอฟพีที และ บมจ.ไบโอชาयน์ แอนิมัล เฮลท์ ที่ดำเนินธุรกิจจัดจำหน่ายอาหารสัตว์และเวชภัณฑ์สัตว์เป็นรายใหญ่อันดับต้น ๆ ของประเทศ รวมทั้งยังมีผู้ผลิตอาหารสัตว์น้ำเฉพาะทางที่สำคัญ เช่น บมจ. ลีพัฒนาผลิตภัณฑ์ บมจ.พีพี ไพร้ม และ บมจ.ไทยยูเนียน ฟีดมิลล์ ซึ่งมุ่งผลิตอาหารปลาและกุ้งโดยเฉพาะ โรงงานผู้ผลิตเหล่านี้จำหน่ายอาหารสัตว์ให้กับฟาร์มเลี้ยงสัตว์ทั่วประเทศผ่านช่องทางค้าส่งและตัวแทนจำหน่าย หรือบางกลุ่มบริษัทก็ใช้ระบบเครือข่ายร้านค้าของตนเองกระจายสินค้าไปยังเกษตรกร นอกจากนี้ ผู้ผลิตรายใหญ่หลายรายเป็นธุรกิจแบบผสมผสานแนวตั้ง (Vertical Integration) ที่ผลิตอาหารสัตว์เพื่อใช้ในฟาร์มเลี้ยงสัตว์ของตนเองด้วย ทำให้ห่วงโซ่อุปทานมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดระหว่างการผลิตอาหารสัตว์และการเลี้ยงสัตว์

- **ปลายน้ำ (ฟาร์มปศุสัตว์และตลาด)** – เป็นขั้นตอนการนำอาหารสัตว์สำเร็จรูปไปใช้ในภาคปศุสัตว์ในฟาร์มทั่วประเทศ กว่าร้อยละ 98 ของอาหารปศุสัตว์ที่ผลิตในประเทศถูกใช้ในฟาร์มปศุสัตว์และฟาร์ม

สัตว์น้ำภายในประเทศ เพื่อเลี้ยงสุกร สัตว์ปีก โค และสัตว์น้ำให้เติบโต จนได้ผลผลิตเป็นเนื้อสัตว์ ไข่ นม ตลอดจนผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำต่าง ๆ เพื่อป้อนสู่ตลาดการบริโภคภายในประเทศ ส่วนอีกประมาณร้อยละ 2 ของอาหารสัตว์ที่ผลิตได้จะถูกส่งออกไปขายต่างประเทศ ในชั้นปลายน้ำนี้ ผลผลิตปศุสัตว์และสัตว์น้ำบางส่วนจะเข้าสู่กระบวนการแปรรูปเป็นอาหาร เช่น เนื้อไก่แปรรูป ผลิตภัณฑ์เนื้อสุกรแปรรูป กุ้งแช่แข็ง ฯลฯ เพื่อจำหน่ายในประเทศหรือส่งออก โดยการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมปศุสัตว์ และความต้องการการบริโภคเนื้อสัตว์จะส่งผลโดยตรงต่อความต้องการใช้อาหารปศุสัตว์ ยิ่งผลผลิตจากภาคปศุสัตว์มาก ปริมาณการใช้อาหารสัตว์ก็ยิ่งเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

2.3 สถานการณ์การผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์

ภาพที่ 1 ปริมาณการผลิต อาหารปศุสัตว์แต่ละประเภท และปริมาณการผลิตรวม ปี 2564-2567

ที่มา : กระทรวงอุตสาหกรรม (TSIC 10802 : การผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์)

ประเทศไทยมีการพัฒนาอุตสาหกรรมปศุสัตว์อย่างต่อเนื่อง อุตสาหกรรมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ หนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของอุตสาหกรรมปศุสัตว์ คือ การผลิตอาหารปศุสัตว์สำเร็จรูป ซึ่งถือเป็นต้นน้ำของกระบวนการเลี้ยงสัตว์ และส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของการผลิตเนื้อสัตว์ สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสัตว์ทั้งหมด จากข้อมูลที่ปรากฏช่วงปี 2564-2567 พบว่าปริมาณการผลิตอาหารปศุสัตว์ของประเทศไทยในภาพรวมมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยหลักจากการฟื้นตัวของภาคการบริโภคภายในประเทศ ความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป และการควบคุมโรคระบาดในสัตว์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มสุกรซึ่งเคยประสบปัญหาจากโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African Swine Fever: ASF)

ตลอดระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมา ปริมาณการผลิตอาหารปศุสัตว์สำเร็จรูปของไทยเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของการขยายตัวของภาคปศุสัตว์ โดยในปี 2564 มีปริมาณการผลิตรวมทั้งสิ้น 17.69 ล้านตัน

ปี 2565 ลดลงมาอยู่ที่ 17.1 ล้านตัน หรือลดลงร้อยละ -3.2 เมื่อเทียบกับปี 2564 ซึ่งเป็นผลจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวและต้นทุนวัตถุดิบที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ปี 2566 อุตสาหกรรมกลับมาฟื้นตัว มีปริมาณการผลิตรวม 17.9 ล้านตัน และในปี 2567 การผลิตเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเป็น 18.1 ล้านตัน คิดเป็นการอัตราการเติบโตร้อยละ 1.2 เมื่อเทียบกับปี 2566 ซึ่งเป็นระดับสูงสุดในรอบสี่ปี แนวโน้มดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ของไทยมีเสถียรภาพและสามารถตอบสนองต่อปัจจัยภายนอกได้ดี ทั้งในด้านการต้องการบริโภคในประเทศและการจัดการกับความท้าทายด้านต้นทุนและโรคระบาด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารายประเภทอาหารปศุสัตว์ พบว่า

1)อาหารไก่ เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์หลักที่มีสัดส่วนการผลิตสูงสุดต่อเนื่องทุกปี โดยในปี 2567 มีปริมาณการผลิตรวม 10,158,113 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนที่มีการผลิต 9,906,679 ตัน คิดเป็นอัตราการเติบโตร้อยละ 2.5 เมื่อเทียบกับปี 2566 สาเหตุหลักมาจากความต้องการการบริโภคเนื้อไก่ในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากภาคครัวเรือนและอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป รวมถึงความต้องการส่งออก

2)อาหารสุกร ในปี 2567 มีปริมาณการผลิตอยู่ที่ 6,234,310 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.1 จากปี 2566 ซึ่งอยู่ที่ 6,164,788 ตัน การฟื้นตัวของภาคการเลี้ยงสุกรเกิดจากการควบคุมโรค ASF ได้ดีขึ้น ทำให้เกษตรกรหลายรายกลับมาลงทุนในการเลี้ยงสุกร และเกิดความมั่นใจในความสามารถของระบบปศุสัตว์ไทยในการจัดการกับโรคระบาด ยอดจำหน่ายอาหารสุกรเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.4 เมื่อเทียบกับปี 2566 สะท้อนถึงความต้องการภายในประเทศที่ยังแข็งแกร่ง

3)อาหารเป็ด แม้เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนการผลิตไม่สูงนัก แต่มีความสำคัญในเชิงอุปสงค์เฉพาะกลุ่ม โดยในปี 2567 มีการผลิตอาหารเป็ดจำนวน 444,179 ตัน เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2566 ซึ่งอยู่ที่ 444,010 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.04 เมื่อเทียบกับปี 2566 ความต้องการบริโภคเนื้อเป็ดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้บริโภคบางพื้นที่และกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป สะท้อนว่าอาจมีช่องว่างในการขยายกำลังการผลิตในอนาคต

4)อาหารปลา การผลิตปรับตัวลดลง ในปี 2567 ปริมาณการผลิตอยู่ที่ 631,100 ตัน ลดลงจากปี 2566 ซึ่งผลิตได้ 692,890 ตัน คิดเป็นอัตราการลดลงร้อยละ -8.9 สาเหตุหลักคือความไม่แน่นอนของสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อภาคการเลี้ยงปลา เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือคุณภาพน้ำที่ลดลง ประกอบกับต้นทุนวัตถุดิบที่สูงขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการบางรายลดการผลิตลง

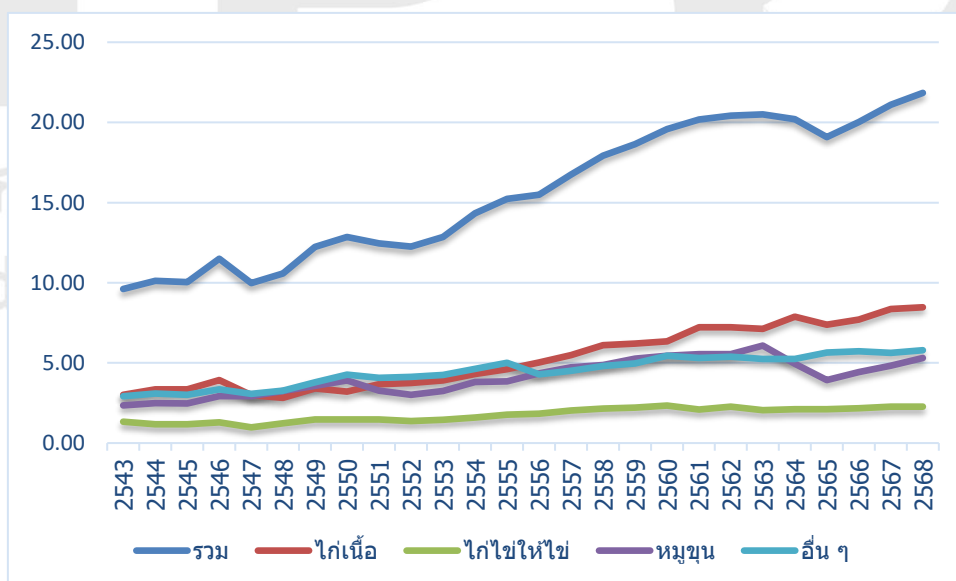
5)อาหารกุ้ง ก็เผชิญกับความผันผวนในด้านการผลิตเช่นกัน โดยในปี 2567 มีปริมาณการผลิตอยู่ที่ 586,726 ตัน ลดลงจากปี 2566 ที่มีปริมาณการผลิตอยู่ที่ 636,402 ตัน คิดเป็นอัตราการลดลงร้อยละ -7.8 เมื่อเทียบกับปี 2566 ปัจจัยที่มีอิทธิพลหลักคือราคากุ้งในตลาดที่ไม่แน่นอน รวมถึงปัญหาโรคระบาดในกุ้งที่ยังคงอยู่ และความต้องการจากภาคการส่งออกที่มีแนวโน้มลดลง ทำให้เกษตรกรหลายรายชะลอการลงทุนในการเลี้ยงกุ้ง

สถานการณ์โดยรวมของอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยยังคงแข็งแกร่ง โดยเฉพาะในกลุ่มสัตว์บกที่มีการเติบโตต่อเนื่อง ทั้งนี้ ความท้าทายสำคัญยังคงอยู่ในกลุ่มสัตว์น้ำ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านนวัตกรรมการผลิต การลดต้นทุน และการควบคุมโรคอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในปี 2567 ประเทศไทยยังรักษาอัตราการผลิตอาหารปศุสัตว์ได้ในระดับที่น่าพอใจ แม้จะมีความผันผวนในบางกลุ่มผลิตภัณฑ์ สะท้อนถึงความยืดหยุ่นและความสามารถของอุตสาหกรรมในการปรับตัวกับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและธรรมชาติ การสนับสนุนจากภาครัฐและความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ จะมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยเติบโตอย่างยั่งยืน

2.4 ความต้องการอาหารปศุสัตว์ภายในประเทศ

จากข้อมูลของสมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย พบว่า ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2563–2567) ปริมาณความต้องการใช้อาหารสัตว์ภายในประเทศ (รวมทุกชนิดสัตว์) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 20.2 ล้านตันต่อปี ซึ่งแทบจะเท่ากับปริมาณการผลิตในประเทศ เนื่องจากประเทศไทยมีการนำเข้าอาหารสัตว์สำเร็จรูปน้อยมาก แนวโน้มในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ความต้องการอาหารปศุสัตว์โดยรวมขยายตัวเล็กน้อย เนื่องจากได้รับผลกระทบจากทั้งโรคระบาดในภาคปศุสัตว์และปัจจัยกีดกันทางเศรษฐกิจ

ภาพที่ 2 ประมาณการความต้องการอาหารสัตว์แต่ละประเภท (หน่วย : ล้านตัน) ช่วงปี 2543-2568

ที่มา : สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย

หมายเหตุ: ทบทวนปี 2567 และคาดการณ์ปี 2568 ณ วันที่ 12 ธันวาคม 2567

2.4.1 ภาพรวมความต้องการอาหารปศุสัตว์

จากข้อมูลปี 2543 ถึงปี 2568 พบว่า ความต้องการอาหารปศุสัตว์ของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในปี 2543 ประเทศไทยมีความต้องการอาหารสัตว์อยู่ที่ประมาณ 9.3 ล้านตัน

ต่อมาในปี 2564 ความต้องการเพิ่มขึ้นเป็น 20.2 ล้านตัน แสดงถึงอัตราการขยายตัวเกือบเท่าตัวภายในระยะเวลาเพียงสองทศวรรษ ทั้งนี้ ในปี 2565 มีการชะลอตัวลงเล็กน้อย โดยความต้องการลดลงเหลือประมาณ 19.1 ล้านตัน อย่างไรก็ตาม ในปี 2566 ความต้องการกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้งเป็น 20.0 ล้านตัน และคาดการณ์ว่าปี 2568 ความต้องการจะสูงถึง 21.1 ล้านตัน แม้จะมีความผันผวนในบางปี แต่ภาพรวมแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่มั่นคงและเป็นขาขึ้นของอุตสาหกรรมนี้

2.4.2 ความต้องการอาหารปศุสัตว์แยกตามประเภทสัตว์

เมื่อพิจารณาความต้องการอาหารปศุสัตว์แยกตามชนิดสัตว์ ในปี 2568 พบว่า มีความต้องการอาหารปศุสัตว์สำหรับไก่เนื้อมากที่สุด โดยมีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 56.0 ของปริมาณความต้องการทั้งหมด รองลงมา คือ สุกรซึ่งมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 28.6 แสดงถึงความสำคัญของเนื้อหมูและเนื้อไก่ในตลาดการบริโภคของประเทศ สำหรับโคเนื้อและโคนม มีสัดส่วนความต้องการอาหารอยู่ที่ร้อยละ 7.9 ขณะที่เป็ดมีความต้องการอยู่ที่ร้อยละ 2.6 และสัตว์น้ำสองชนิด (ปลาและกุ้ง) มีสัดส่วนความต้องการใกล้เคียงกัน คือประมาณร้อยละ 2.5 และร้อยละ 2.4 ตามลำดับ ตัวเลขเหล่านี้ชี้ชัดว่า ตลาดอาหารปศุสัตว์ถูกครอบงำโดยการผลิตสัตว์บกเป็นหลัก โดยเฉพาะสัตว์ปีกและสุกร ซึ่งสะท้อนพฤติกรรมบริโภคของประชาชนทั้งในประเทศและตลาดส่งออก

จะเห็นว่ากว่าร้อยละ 85 ของอาหารปศุสัตว์ จะใช้ในการผลิตสัตว์ปีกและสุกรเป็นหลัก สอดคล้องกับโครงสร้างภาคปศุสัตว์ไทยที่การผลิตไก่เนื้อและสุกรมีปริมาณสูงเพื่อตอบสนองทั้งตลาดบริโภคภายในและการส่งออกเนื้อสัตว์ของไทย ขณะที่สัตว์เศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น โค เป็ด และสัตว์น้ำ มีขนาดการผลิตเล็กกว่ามาก ส่งผลให้การใช้ส่วนผสมอาหารสัตว์รวมของกลุ่มเหล่านี้ คิดเป็นเพียงร้อยละ 10-15 ของทั้งหมดเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แนวโน้มความต้องการอาหารสัตว์ของกลุ่มสัตว์น้ำเริ่มมีทิศทางเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในช่วงปี 2566-2567 ตามการฟื้นตัวของผลผลิตกุ้งหลังปัญหาโรคระบาดในกุ้งเริ่มคลี่คลาย และธุรกิจเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดที่ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

2.4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการอาหารปศุสัตว์

ปัจจัยหลักที่สำคัญคือ การเติบโตของอุตสาหกรรมปศุสัตว์ การขยายตัวของฟาร์มเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะในระบบฟาร์มเชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์ เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ผลักดันให้ความต้องการอาหารปศุสัตว์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มไก่เนื้อที่มีการส่งออกสูงและได้รับความนิยมในตลาดโลก และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับคุณภาพ ความปลอดภัย และสุขอนามัยของผลิตภัณฑ์อาหารมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องพัฒนาอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัย ปราศจากสารต้องห้าม และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมทั้งการส่งออกเนื้อสัตว์ โดยประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้ส่งออกเนื้อสัตว์รายใหญ่ของภูมิภาค โดยเฉพาะเนื้อไก่แปรรูปที่ส่งออกไปยัง

ญี่ปุ่น จีน สหภาพยุโรป และประเทศในตะวันออกกลาง ความต้องการอาหารสัตว์จึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถในการผลิตและการส่งออกผลิตภัณฑ์เหล่านี้

2.4.4 วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตอาหารปศุสัตว์

อาหารปศุสัตว์ในประเทศไทยส่วนใหญ่ผลิตจากวัตถุดิบพื้นฐาน เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นแหล่งพลังงานหลักในสูตรอาหารสัตว์ รองลงมา คือ กากถั่วเหลืองที่เป็นแหล่งโปรตีนหลัก นอกจากนี้ ยังมี การใช้ปลายข้าว ปลาป่น และวัตถุดิบอื่น ๆ ที่มีโปรตีนสูง วัตถุดิบเหล่านี้มีความต้องการเพิ่มขึ้นควบคู่ไปกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมปศุสัตว์ และเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่อ่อนไหวต่อราคาตลาดโลก ซึ่งไทยมีความต้องการใช้อาหารปศุสัตว์เฉลี่ยต่อปีประมาณ 20 ล้านตัน และมีแนวโน้มความต้องการเพิ่มขึ้น โดยมีสัดส่วนประมาณการใช้วัตถุดิบหลัก ประกอบด้วย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สัดส่วนร้อยละ 50 กากถั่วเหลืองสัดส่วนร้อยละ 28 มันสำปะหลังร้อยละ 9 ปลายข้าวร้อยละ 9 และปลาป่นร้อยละ 4 โดยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และมันสำปะหลังเป็นแหล่งพลังงานหลัก ขณะที่กากถั่วเหลืองและปลาป่นเป็นแหล่งโปรตีนสำคัญ

2.4.5 แนวโน้มในอนาคต

แนวโน้มความต้องการอาหารสัตว์จำแนกตามชนิดสัตว์ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีประเด็นที่น่าสังเกต ดังนี้

1) ความต้องการอาหารไก่ (ทั้งไก่เนื้อและไก่ไข่) เติบโตต่อเนื่องตามการขยายตัวของอุตสาหกรรมไก่เนื้อส่งออกและการบริโภคภายในประเทศที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้สัดส่วนการใช้ยังคงอันดับหนึ่ง (มากกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมด) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามการลงทุนขยายฟาร์มไก่และเทคโนโลยีการเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2) ความต้องการอาหารสุกร ค่อนข้างผันผวน – เพิ่มขึ้นจนถึงปี 2563 แต่ในช่วงปี 2564-2565 ลดลงอย่างมากจากปัญหาโรค ASF ทำให้จำนวนสุกรเลี้ยงลดลง ก่อนที่ปี 2566 จะเริ่มฟื้นตัวเมื่อเกษตรกรกลับมาเลี้ยงสุกรมากขึ้นหลังโรคระบาดคลี่คลาย ความต้องการอาหารสุกรในปี 2566-2567 จึงขยายตัวอีกครั้ง

3) ความต้องการอาหารโค (โดยเฉพาะโคนม) เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่น้อยกว่าไก่และสุกรมาก โดยมีแรงหนุนจากการส่งเสริมอุตสาหกรรมนมโคภายในประเทศและการบริโภคนมที่มากขึ้น การเลี้ยงโคนมก็มีแนวโน้มขยายตัวแต่ยังจำกัด

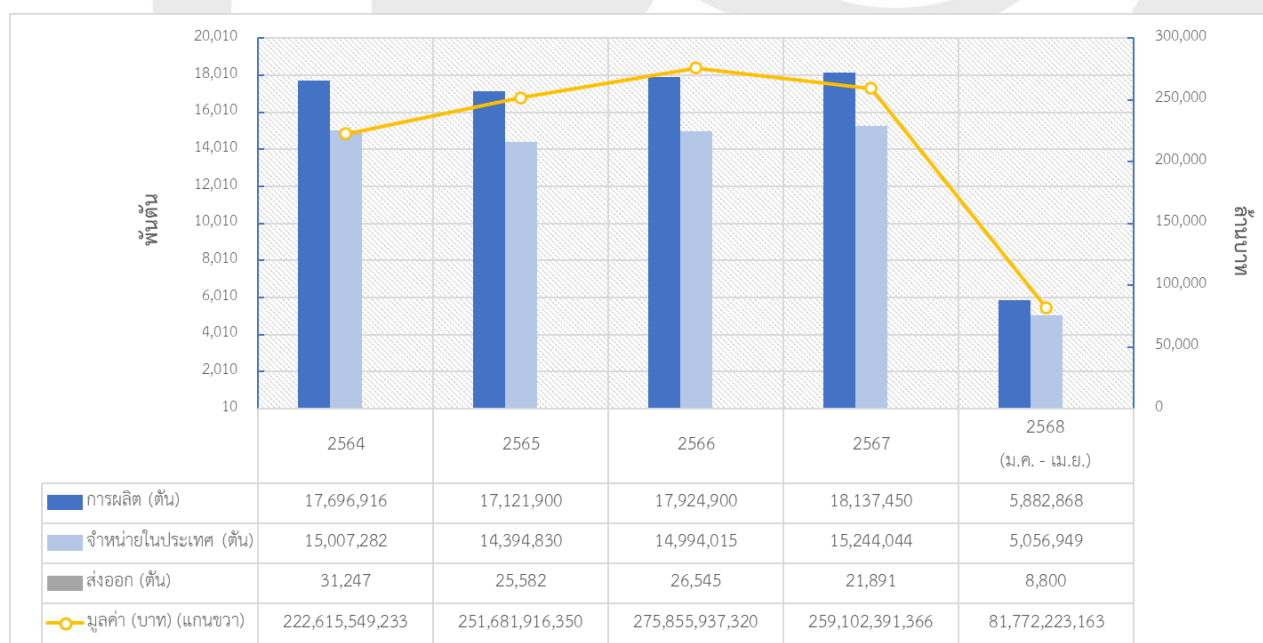
4) ความต้องการอาหารสัตว์น้ำ (ปลา และกุ้ง) เคยได้รับผลกระทบจากโรคระบาดในกุ้ง (เช่น โรค Early Mortality Syndrome หรือ EMS ในช่วงก่อนปี 2560) ทำให้ปริมาณการเลี้ยงกุ้งลดลงและส่งผลให้ความต้องการอาหารกุ้งลดลงไปช่วงหนึ่ง แต่ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เริ่มมีสัญญาณฟื้นตัว ส่วนอาหารปลามีการ

เติบโตตามการขยายตัวของฟาร์มปลานิลและปลากะพงเพื่อการบริโภค ทำให้ภาพรวมอาหารสัตว์น้ำทรงตัวหรือเพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยสัดส่วนยังคงอยู่ราวร้อยละ 4-5 ของทั้งหมดตลอดมา

คาดการณ์ว่า ความต้องการอาหารปศุสัตว์ในไทยจะยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทศวรรษหน้า โดยเฉพาะในกลุ่มไก่เนื้อและสุกรที่มีความสำคัญทั้งด้านการบริโภคภายในประเทศและการส่งออก อย่างไรก็ตามท่ามกลางความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมและต้นทุนวัตถุดิบ มีแนวโน้มที่อุตสาหกรรมอาหารสัตว์จะหันไปพัฒนาอาหารสัตว์ทางเลือกมากขึ้น เช่น การใช้แมลงเป็นแหล่งโปรตีน หรือการใช้วัตถุดิบหมุนเวียนจากอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งภาครัฐสามารถเข้ามาสนับสนุนในด้าน (1) การเร่งพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ในการผลิตอาหารสัตว์ให้มีคุณภาพสูง ต้นทุนต่ำ และปลอดภัยต่อผู้บริโภค (2) ส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบภายในประเทศ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วเหลือง เพื่อสร้างความมั่นคงทางวัตถุดิบ (3) ให้การสนับสนุนเกษตรกรรายย่อย โดยเฉพาะการเข้าถึงสูตรอาหารสัตว์ที่เหมาะสมและเครื่องจักรผสมอาหาร และ (4) สนับสนุนการผลิตอาหารสัตว์ทางเลือก เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับแนวโน้มผู้บริโภคยุคใหม่

2.5 การจำหน่ายในประเทศ การจำหน่ายส่งออก และมูลค่าการจำหน่ายอาหารปศุสัตว์สำเร็จรูป

ภาพที่ 3 การจำหน่ายในประเทศ การจำหน่ายส่งออก และมูลค่าการจำหน่ายอาหารปศุสัตว์สำเร็จรูป

ที่มา : กระทรวงอุตสาหกรรม (TSIC 10802 : การผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์)

จากข้อมูลสถิติของกระทรวงอุตสาหกรรม (TSIC 10802) ด้านปริมาณการจำหน่ายอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ในประเทศ แม้จะมีความผันผวนในบางปี แต่โดยรวมยังคงมีปริมาณการจำหน่ายในประเทศอยู่ในระดับสูง คิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 99 ของปริมาณการผลิต โดยในปี 2564 มีปริมาณการจำหน่ายในประเทศ 15.0 ล้านตัน ปี 2565 มีปริมาณการจำหน่ายในประเทศ 14.4 ล้านตัน ลดลงร้อยละ 4.0

จากปีก่อนหน้า ส่วนปี 2566 และ 2567 ปริมาณการจำหน่ายในประเทศกลับมาเพิ่มขึ้นอยู่ที่ 15.0 และ 15.2 ล้านตัน ตามลำดับ และคาดว่าจะการจำหน่ายภายในประเทศจะยังเป็นตลาดหลักสำหรับอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ เนื่องจากความต้องการใช้ภายในประเทศยังคงสูง อุตสาหกรรมปศุสัตว์มีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่องตามความต้องการของตลาดภายในประเทศและตลาดโลก

ในด้านมูลค่าการจำหน่ายอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ จะเห็นว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยในปี 2565 มีมูลค่าการจำหน่าย 251,681.9 ล้านบาท ส่วนปี 2566 มีมูลค่าการจำหน่าย 275,855.9 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.6 ส่วนปี 2567 มีมูลค่าการจำหน่าย 259,102.4 ล้านบาท ลดลงจากปี 2566 ร้อยละ 6.1 ทั้งนี้ การเพิ่มขึ้นของมูลค่าการจำหน่ายในปี 2566 มีปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการฟื้นตัวของภาคปศุสัตว์ภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งอุตสาหกรรมปศุสัตว์ของไทยเริ่มฟื้นตัวในปี 2565 โดยเฉพาะการผลิตไก่และสุกรที่เติบโตขึ้น ส่งผลให้ความต้องการอาหาร ปศุสัตว์เพิ่มขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งการเจรจาเปิดตลาดโคเนื้อที่มีชีวิตไปยังต่างประเทศในปี 2566 ส่งผลให้การส่งออกโคมีชีวิตเพิ่มขึ้น ประกอบกับการฟื้นตัวของการท่องเที่ยวในประเทศ ส่งผลให้มี การผลิตเพื่อรองรับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศเพิ่มขึ้น ส่วนในปี 2567 มูลค่าการจำหน่ายอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ลดลงเล็กน้อย ซึ่งอาจเกิดจากการปรับตัวของตลาดภายหลังจากการเติบโตอย่างรวดเร็วในปี 2565-2566 ส่งผลให้มูลค่าการจำหน่ายอาหารปศุสัตว์ลดลงในปี 2567 ราคาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ เช่น ข้าวโพดและถั่วเหลืองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และอาจกระทบต่อกำลังซื้อของเกษตรกร และการนำเข้าอาหารสัตว์จากต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะจากจีน ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าไทย อาจส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตในประเทศ

ในด้านการส่งออกอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ ข้อมูลสถิติของกระทรวงอุตสาหกรรม ปี 2564 มีปริมาณการส่งออกอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ 31,247 ตัน ส่วนปี 2567 มีปริมาณการส่งออก 21,891 ตัน ลดลง 9,356 ตัน หรือลดลงร้อยละ 29.9 เมื่อเทียบกับปี 2564 ปริมาณการส่งออกอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์มีส่วนต่ำมากเมื่อเทียบกับการจำหน่ายในประเทศ (น้อยกว่าร้อยละ 0.2) สะท้อนความต้องการอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ภายในประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการเลี้ยงสุกรและไก่ ซึ่งฟื้นตัวจากการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (ASF) และการฟื้นตัวของเศรษฐกิจหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ผู้ผลิตหันมาเน้นตลาดในประเทศมากขึ้น

2.6 สถานการณ์การส่งออกและนำเข้าอาหารปศุสัตว์ (พิกัด 230990¹)

ตารางที่ 1 การส่งออกอาหารสัตว์ (พิกัด 230990) ของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าสำคัญ และประเทศอื่น ๆ
ระหว่างปี 2564-2568 (ม.ค.-มี.ค. 2568)

	2564		2565		2566		2567		2568 (ม.ค. - มี.ค.)	
	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)
โลก	94.54	70,564	102.09	86,043	98.21	81,605	80.64	55,129	90.96	64,398
เวียดนาม	17.68	9,787	21.70	11,262	17.07	7,580	15.64	6,902	17.07	9,204
สปป.ลาว	14.09	28,932	17.25	39,548	16.24	31,111	11.33	21,754	8.58	15,873
กัมพูชา	7.44	10,317	9.99	12,898	15.79	24,009	9.06	11,208	9.41	11,111
อินเดีย	11.47	6,988	13.60	5,829	7.09	1,651	7.98	1,319	8.94	1,557
เมียนมา	2.88	2,082	8.06	5,486	8.28	5,622	7.08	5,041	16.27	16,923
มาเลเซีย	5.55	1,865	4.36	1,599	5.37	1,180	4.74	1,183	1.99	783
อินโดนีเซีย	4.88	1,610	4.80	1,385	5.27	2,140	4.52	965	6.71	1,712
บังกลาเทศ	4.82	1,983	4.16	1,410	3.11	925	4.11	1,085	4.08	1,331
ฟิลิปปินส์	3.65	1,470	2.74	1,180	3.49	1,121	4.08	1,469	4.16	1,069
เกาหลีใต้	3.66	1,027	2.90	663	4.10	965	2.54	670	2.89	812
ประเทศอื่น ๆ	18.42	4,502	12.53	4,783	12.40	5,300	9.55	3,533	10.87	4,023

ที่มา : Global Trade Atlas

การผลิตอาหารปศุสัตว์ของไทย ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการใช้ภายในประเทศเป็นหลัก ในด้านการส่งออก (พิกัด 230990) มีปริมาณไม่มากนักเมื่อเทียบกับปริมาณการผลิต (ไม่ถึงร้อยละ 1 ของปริมาณการผลิตรวมในแต่ละปี) ซึ่งประเทศผู้นำเข้าส่วนใหญ่คือประเทศในภูมิภาคอาเซียนเป็นสำคัญ โดยการส่งออกสินค้าอาหารปศุสัตว์ของไทย ตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นมา มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามช่วงเวลาอย่างชัดเจน ในช่วงปี 2564-2565 การส่งออกเติบโตอย่างแข็งแกร่ง โดยในปี 2564 มีมูลค่าการส่งออก 94.5 ล้านเหรียญสหรัฐ (70,564 ตัน) เพิ่มขึ้นเป็น 102.1 ล้านเหรียญสหรัฐ (86,043 ตัน) ในปี 2565 อย่างไรก็ตาม ในปี 2566 การส่งออกชะลอตัวลง โดยมูลค่าลดลงเล็กน้อยมาอยู่ที่ 98.2 ล้านเหรียญสหรัฐ และปริมาณลดลงเหลือ 81,605 ตัน (ลดลงร้อยละ -3.8 และร้อยละ -5.2 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปี 2565) แนวโน้มถดถอยชัดเจนยิ่งขึ้นในปี 2567 ซึ่งมูลค่าการส่งออกลดลงมาอยู่ที่ 80.6 ล้านเหรียญสหรัฐ และปริมาณ 55,129 ตัน (ลดลงร้อยละ -17.9 และร้อยละ -32.4 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปี 2566) ถือเป็นมูลค่าและปริมาณต่ำสุดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ดี ช่วงไตรมาสแรกแห่งปี 2568 (ม.ค.-มี.ค.) การส่งออกฟื้นตัวอย่างก้าวกระโดด มูลค่าการส่งออกไตรมาสนี้อยู่ที่ 91.0 ล้านเหรียญสหรัฐ มีปริมาณ 64,398 ตัน ซึ่งสูงเกือบเท่ากับมูลค่ารวมปี 2567 การเพิ่มขึ้นอย่างมากในไตรมาสแรกนี้ บ่งชี้ถึง

¹ พิกัดศุลกากร 230990 : ของปรุงแต่งชนิดที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ อื่น ๆ โดยมีพิกัดย่อย อาทิ 23099011 ชนิดที่เหมาะสมสำหรับใช้เลี้ยงสัตว์ปีก / 23099012 ชนิดที่เหมาะสมสำหรับใช้เลี้ยงสุกร / 23099013 ชนิดที่เหมาะสมสำหรับใช้เลี้ยงกวาง / 23099014 ชนิดที่เหมาะสมสำหรับใช้เลี้ยงไพรเมต / 23099019 อื่น ๆ เป็นต้น

ความต้องการที่กลับมาขยายตัวอย่างมาก หลังจากที่เคยหดตัวไปในปีก่อน ๆ โดยเฉพาะจากประเทศเพื่อนบ้าน บางประเทศที่มีคำสั่งซื้อเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า ปี 2565 เป็นปีที่การส่งออกเติบโตโดดเด่นที่สุด โดยเฉพาะมูลค่ารวมตลาดโลก ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.0 และปริมาณเพิ่มร้อยละ 21.9 เมื่อเทียบกับปี 2564 โดยตลาดสำคัญอย่างเมียนมามีการเติบโตของมูลค่าสูงถึงร้อยละ 179.9 ส่วนปี 2566 ภาพรวมการส่งออกไปตลาดโลกเริ่มชะลอตัว (มูลค่าลดลงเล็กน้อยที่ร้อยละ -3.8) แต่บางตลาดยังขยายตัวได้ เช่น กัมพูชาที่มูลค่าเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 58.0 จากปี 2565 ส่วนทางกับตลาดใหญ่อื่น ๆ ที่ชะลอตัวหรือหดตัว สำหรับปี 2567 ถือเป็นปีที่การส่งออกหดตัวมากที่สุด ทั้งมูลค่ารวมที่ลดลงประมาณร้อยละ 17.9 และปริมาณลดลงกว่าร้อยละ -32.4 จากปี 2566 โดยทุกตลาดหลักมีการหดตัวของทั้งมูลค่าและปริมาณอย่างมีนัยสำคัญ (ยกเว้นอินเดียที่มูลค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อย) สำหรับไตรมาส 1 ปี 2568 เห็นได้ชัดว่าการส่งออกกลับมาขยายตัวอย่างมาก ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะฐานการส่งออกที่ต่ำในช่วงปีก่อน ประกอบกับความต้องการที่พุ่งสูงขึ้นในปัจจุบัน

ตารางที่ 2 การนำเข้าอาหารสัตว์ (พิกัด 230990) ของไทยจากประเทศผู้ส่งออกสำคัญ และประเทศอื่น ๆ ระหว่างปี 2564-2568 (ม.ค.-มี.ค. 2568)

	2564		2565		2566		2567		2568 (ม.ค. - มี.ค.)	
	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้าน USD)	ปริมาณ (ตัน)
โลก	107.54	103,127	100.03	66,892	103.02	74,221	101.50	66,987	114.73	84,973
จีน	18.81	29,022	17.78	17,735	25.90	32,549	19.33	22,845	23.33	26,071
สหรัฐฯ	27.06	35,437	19.84	11,834	15.81	7,230	20.41	9,481	29.95	24,236
เกาหลีใต้	4.94	4,788	7.41	6,729	7.01	5,818	8.10	7,196	7.95	7,051
เวียดนาม	1.94	2,262	2.84	2,754	3.47	3,126	4.84	4,640	6.05	6,287
เนเธอร์แลนด์	8.58	7,183	6.85	4,538	5.99	3,337	5.85	3,082	4.14	2,962
เบลเยียม	2.85	1,553	3.09	1,626	4.55	2,555	4.63	2,747	3.97	2,095
สิงคโปร์	6.05	2,464	5.09	1,824	6.71	2,557	6.37	2,173	6.59	2,893
สเปน	3.07	2,960	3.54	3,715	2.38	2,209	2.54	1,663	3.09	1,466
ฟินแลนด์	1.74	1,366	1.79	1,495	1.91	1,563	1.95	1,596	1.38	1,262
นอร์เวย์	0.85	1,050	1.05	1,408	1.48	2,157	1.22	1,586	1.10	1,302
ประเทศอื่น ๆ	31.64	15,041	30.73	13,234	27.81	11,119	26.26	9,978	27.20	9,347

ที่มา : Global Trade Atlas

ไทยนำเข้าอาหารปศุสัตว์ในปริมาณน้อยมาก เนื่องจากกำลังการผลิตในประเทศเพียงพอต่อความต้องการ แต่ไทยพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบอาหารปศุสัตว์เป็นอย่างมาก วัตถุดิบหลักอย่างกากถั่วเหลือง ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ รวมถึงธัญพืชพลังงานบางส่วน (เช่น ข้าวสาลี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ที่ต้องนำเข้าเมื่อผลผลิตในประเทศไม่เพียงพอ และเพื่อทดแทนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศในบางช่วงเวลา นโยบายภาครัฐที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการสนับสนุนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศ โดยกำหนดโควตาการนำเข้า และการกำหนด

ช่วงเวลาในการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้ผู้ผลิตอาหารสัตว์ต้องวางแผนจัดหาวัตถุดิบให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว ทั้งนี้ สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทยได้เสนอให้ภาครัฐพิจารณาผ่อนปรนข้อจำกัดการนำเข้าวัตถุดิบมากขึ้น เพื่อช่วยลดต้นทุนวัตถุดิบ และเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ไทยในตลาดโลก

ถึงแม้การนำเข้าอาหารปศุสัตว์ของไทย (พิกัด 230990) จะมีปริมาณไม่มากนัก เช่นเดียวกับปริมาณการส่งออก แต่มีความผันผวนในด้านปริมาณการนำเข้าระหว่างปี 2564-2567 โดยเฉพาะในปี 2565 ที่ปริมาณนำเข้าลดลงกว่าร้อยละ 35 เนื่องจากราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น และมีการระบาดของโรค ASF ทำให้ความต้องการอาหารสัตว์ในประเทศลดลงอย่างมาก ขณะที่มูลค่าการนำเข้าแทบไม่ลดลง จึงสะท้อนถึงต้นทุนต่อหน่วยที่เพิ่มสูงขึ้น ปี 2566 ปริมาณการนำเข้าเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ก่อนที่จะกลับมาลดลงอีกครั้งในปี 2567 อย่างไรก็ตาม ไตรมาส 1 ของปี 2568 กลับมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างมากเมื่อเทียบกับปีก่อน ๆ ทั้งในแง่ของปริมาณและมูลค่า ซึ่งการนำเข้าใน 3 เดือนแรกของปี 2568 มีปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสูงกว่าทั้งปี 2567 อีกด้วย แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการฟื้นตัวและอุปสงค์ที่แข็งแกร่งอย่างผิดปกติในช่วงต้นปี โดยแหล่งนำเข้าอาหารปศุสัตว์หลักของไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และจีน คิดเป็นกว่าร้อยละ 40-50 ของมูลค่านำเข้าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยในปี 2566 จีนขึ้นแท่นเป็นแหล่งนำเข้าอันดับหนึ่ง ด้วยมูลค่าการนำเข้า 25.9 ล้านเหรียญสหรัฐ แซงหน้าสหรัฐฯ ที่ลดลงเหลือ 15.81 ล้านเหรียญสหรัฐ ก่อนที่สหรัฐฯ จะกลับมาเป็นแหล่งนำเข้าอันดับหนึ่งอีกครั้งในปี 2567 และต่อเนื่องมาจนถึงปี 2568 ส่วนการนำเข้าจากประเทศในยุโรป เช่น เนเธอร์แลนด์และเบลเยียม มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง และมีการนำเข้าจากประเทศในเอเชีย เช่น เวียดนามและเกาหลีใต้ เพิ่มขึ้นต่อเนื่องเช่นกัน

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่า การนำเข้าอาหารปศุสัตว์ของไทย ในช่วงปี 2564-2567 มีการปรับเปลี่ยนทั้งในแง่ของปริมาณและแหล่งที่มาของการนำเข้า การลดลงของปริมาณนำเข้าในปี 2565 เป็นผลจากทั้งอุปสงค์ในประเทศที่ลดลงและต้นทุนที่สูงขึ้น ขณะที่การฟื้นตัวในปีถัดมาเกิดจากการฟื้นตัวของภาคปศุสัตว์และการปรับตัวของตลาดโลก ข้อมูลในต้นปี 2568 ชี้ให้เห็นถึงการกลับมาของความต้องการในระดับสูงและอาจสะท้อนความมั่นใจหรือความจำเป็นของผู้นำเข้าในอุตสาหกรรม รวมทั้งปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีผลกระทบอย่างมาตรการภาษีของสหรัฐอเมริกาที่ส่งผลให้ไทยจำเป็นต้องปรับสมดุลการค้ากับสหรัฐฯ ทั้งนี้ ในอนาคตการนำเข้าอาหารปศุสัตว์ของไทยจะขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งการผลิตในประเทศ สถานการณ์ราคาโลก สถานการณ์โรคระบาดในสัตว์ และนโยบายการค้า การรักษาความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทานและการกระจายแหล่งนำเข้า จึงเป็นกุญแจสำคัญในการบริหารความเสี่ยงของประเทศ

2.7 ผู้เล่นหลักในตลาดอาหารปศุสัตว์ไทย

อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยมีการกระจุกตัวสูงในกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ไม่กี่ราย ซึ่งหลายแห่งดำเนินธุรกิจการเกษตรครบวงจรควบคู่ไปกับการผลิตอาหารปศุสัตว์ด้วย ผู้เล่นหลักเหล่านี้ ได้แก่

- เครือเจริญโภคภัณฑ์อาหาร (CPF) – ผู้ผลิตอาหารสัตว์รายใหญ่ที่สุดของไทยและเป็นผู้นำตลาดระดับโลกด้านธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมแบบครบวงจร CPF มีโรงงานอาหารสัตว์หลายแห่งทั่วประเทศผลิตอาหารสุกร สัตว์ปีก และสัตว์น้ำ เพื่อป้อนให้ฟาร์มทั้งในเครือและจำหน่ายแก่เกษตรกรทั่วไป นอกจากนี้ CPF ยังส่งออกอาหารปศุสัตว์ไปยังตลาดต่างประเทศบางส่วนด้วย

- เครือเบทาโกร (Betagro : BTG) – ผู้ผลิตอาหารปศุสัตว์รายใหญ่อันดับต้น ๆ ของไทย มีธุรกิจผลิตอาหารสัตว์สำหรับสุกร สัตว์ปีก และสัตว์เลื้อย เครือเบทาโกรมีฟาร์มปศุสัตว์ในเครือจำนวนมากที่ใช้อาหารสัตว์ของตนเอง และยังจำหน่ายอาหารปศุสัตว์ให้กับเกษตรกรภายนอกด้วย

- ไทยฟู้ดส์กรุ๊ป (TFG) – บริษัทเกษตรอุตสาหกรรมครบวงจรที่มีธุรกิจหลักด้านการเลี้ยงสุกรและไก่เนื้อ TFG มีโรงงานผลิตอาหารสัตว์เพื่อใช้ในฟาร์มของตนและขายเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะอาหารสุกรและไก่

- จีเอฟพีที (GFPT) – บริษัทผู้ผลิตเนื้อไก่ครบวงจรรายใหญ่ ที่มีธุรกิจอาหารสัตว์เพื่อสนับสนุนการเลี้ยงไก่ในเครือ GFPT ผลิตและจำหน่ายอาหารไก่ทั้งสำหรับไก่เนื้อและไข่ ทั้งใช้ในฟาร์มของบริษัทเองและจำหน่ายให้คู่ค้าภายนอก

- ไบโอชาयน์ แอนิมัล เฮลท์ (BIS) – บริษัทจำหน่ายเวชภัณฑ์และผลิตภัณฑ์สำหรับสัตว์รายใหญ่ ซึ่งมีธุรกิจในส่วนการจัดจำหน่ายอาหารปศุสัตว์และวัตถุดิบอาหารสัตว์ด้วย

- ผู้ผลิตอาหารสัตว์น้ำเฉพาะทาง – เช่น บริษัท ลีพัฒนาผลิตภัณฑ์ (LEE) บริษัท พีพี ไพร์ม (PP Prime : PPPM) และบริษัท ไทยยูเนี่ยน ฟีดมิลล์ (TFM) ซึ่งเน้นผลิตอาหารสำหรับสัตว์น้ำ (อาหารปลาชนิดต่าง ๆ และอาหารกุ้ง) โดยเฉพาะ ผู้เล่นเกมนี้ผลิตอาหารสัตว์สำหรับอุตสาหกรรมประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของไทย และหลายรายยังส่งออกอาหารสัตว์น้ำไปยังประเทศเพื่อนบ้านด้วย

นอกจากรายชื่อข้างต้นแล้ว ยังมีผู้ประกอบการรายกลางและรายย่อยอีกจำนวนมากที่ผลิตอาหารปศุสัตว์จำหน่ายเฉพาะพื้นที่ หรือผลิตอาหารเฉพาะกลุ่ม เช่น โรงงานอาหารโคในเขตโคนม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภาพรวมตลาดอาหารปศุสัตว์ของไทยยังคงถูกครองส่วนใหญ่โดยกลุ่มบริษัทรายใหญ่ไม่กี่ราย ซึ่งมีฐานการผลิตและเครือข่ายในการจัดจำหน่ายครอบคลุมทั่วประเทศ

ส่วนที่ 3 : ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม และกฎหมาย/มาตรการที่เกี่ยวข้อง

3.1 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ของไทยอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมหลายประการ ทั้งปัจจัยด้านต้นทุน เศรษฐกิจ นโยบาย และแนวโน้มความต้องการบริโภค ปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรม ดังนี้

3.1.1 ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์และต้นทุนการผลิต วัตถุดิบหลักเช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และกากถั่วเหลืองมีราคาผันผวนตามภาวะตลาดโลกและสภาพอุปทานในแต่ละปี ช่วงปี 2564-2566 ราคาวัตถุดิบปรับตัวสูงขึ้นมาจากหลายปัจจัย เช่น ภัยแล้งในประเทศผู้ผลิตถั่วเหลือง การหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานในช่วงโควิด-19 และผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-ยูเครน ที่ทำให้ราคาเมล็ดธัญพืชโลกเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์ของไทยพุ่งสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์ ผู้ผลิตต้องแบกรับภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้น หรือต้องปรับขึ้นราคาขายอาหารปศุสัตว์ กระทั่งต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงปศุสัตว์ตามมา อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในปี 2567 มีแนวโน้มดีขึ้นบ้าง ราคาวัตถุดิบสำคัญเริ่มปรับตัวลดลง ประกอบกับค่าเงินบาทที่แข็งค่าขึ้น ช่วยลดต้นทุนการนำเข้าวัตถุดิบบางส่วน ทำให้ผู้ผลิตอาหารสัตว์เริ่มกลับมามีกำไรดีขึ้น

3.1.2 นโยบายภาครัฐและมาตรการทางการค้า นโยบายรัฐบาลด้านการเกษตรและการค้าระหว่างประเทศส่งผลอย่างมากต่ออุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ เช่น มาตรการจำกัดการนำเข้าวัตถุดิบ (โควตาและภาษีนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การควบคุมการนำเข้ากากถั่วเหลือง) เพื่อปกป้องเกษตรกรในประเทศ แม้มาตรการเหล่านี้จะช่วยให้ราคาข้าวโพดในประเทศไม่ตกต่ำ แต่ก็อาจทำให้ต้นทุนวัตถุดิบของผู้ผลิตอาหารสัตว์สูงกว่าตลาดโลก สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ได้เรียกร้องให้รัฐพิจารณาปรับสมดุลนโยบาย เช่น การเปิดตลาดนำเข้าวัตถุดิบมากขึ้นเมื่อวัตถุดิบขาดแคลน และการประกันราคารับซื้อข้าวโพดที่เป็นธรรม เพื่อให้ทั้งเกษตรกรและผู้ผลิตอยู่ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ นโยบายส่งเสริมการลงทุนและการส่งออกของรัฐ (เช่น การเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้าใหม่ ๆ) ก็มีผลช่วยขยายตลาดให้อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยเติบโตได้มากขึ้น

3.1.3 แนวโน้มผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม กระแสรักสุขภาพและการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมที่มากขึ้นในหมู่ผู้บริโภคทั้งไทยและทั่วโลกส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ เนื่องจากผู้บริโภคบางส่วนหันมาลดการบริโภคเนื้อสัตว์ หรือเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์โปรตีนทางเลือกมากขึ้น (เช่น โปรตีนจากพืช รวมถึงเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยง) ตามเทรนด์สุขภาพและการช่วยลดโลกร้อน แม้ปัจจุบันสัดส่วนของผู้บริโภคกลุ่มนี้ยังไม่มากพอจะกระทบอุตสาหกรรมอาหารสัตว์อย่างชัดเจน แต่เป็นสัญญาณที่ผู้ประกอบการต้องติดตาม เพราะหากความนิยมบริโภคโปรตีนทางเลือกขยายตัวมากขึ้น อาจทำให้อัตราการเติบโตของความต้องการเนื้อสัตว์ชะลอลง และกระทบต่อการขยายตัวของตลาดอาหารปศุสัตว์ในระยะยาวได้

3.1.4 ข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน ทั่วโลกมีแนวโน้มกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานการผลิตอาหาร เช่น การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคปศุสัตว์

การใช้วัตถุดิบที่ปราศจากการบุกรุกทำลายป่า และมาตรฐานการเลี้ยงสัตว์ที่คำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์มากขึ้น เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ ส่งผลต่อธุรกิจอาหารปศุสัตว์โดยตรง เพราะผู้ผลิตอาจต้องปรับสูตรอาหารหรือแหล่งที่มาของวัตถุดิบให้สอดคล้องกับมาตรฐานความยั่งยืน เช่น หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุดิบจากพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย การเผาป่าที่ทำให้เกิดฝุ่น PM 2.5 พัฒนาโปรตีนทางเลือกสำหรับอาหารสัตว์ (เช่น โปรตีนแมลง โปรตีนจากจุลินทรีย์) เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ผลิตอาหารปศุสัตว์และฟาร์มปศุสัตว์รายใหญ่ของไทยหลายรายได้ประกาศนโยบาย มุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน (Net Zero) ซึ่งจะกระตุ้นการลงทุนในเทคโนโลยีที่ช่วยลดของเสียและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้อาหาร (เช่น การปรับสูตรอาหารเพื่อให้สัตว์ย่อยได้ดีขึ้น ลดการปล่อยก๊าซมีเทนจากมูลสัตว์) ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมจำเป็นต้องปรับตัวตามข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ เพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันและภาพลักษณ์ที่ดีของสินค้าไทยในตลาดโลก

3.1.5 การระบาดของโรคในสัตว์ โรคระบาดสัตว์ร้ายแรงยังคงเป็นความเสี่ยงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ ดังที่เห็นได้จากกรณีโรคคอหิวด์แอฟริกาในสุกร (African Swine Fever: ASF) ในสุกรที่ทำให้ความต้องการอาหารสุกรหดตัวลงอย่างหนักในช่วงปี 2564-2565 นอกจากนี้ ยังมีโรคไข้หวัดนก (Highly Pathogenic Avian Influenza: HPAI) ที่กระทบการเลี้ยงสัตว์ปีก โรคระบาดในกิ้ง (เช่น โรคหัวเหลือง โรคกึ่งตายด่วน (Early Mortality Syndrome: EMS) ที่ทำให้การเลี้ยงกึ่งบางช่วงต้องหยุดชะงัก สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ความต้องการใช้อาหารปศุสัตว์ลดลงอย่างรวดเร็วในระยะสั้น และสร้างความผันผวนต่อธุรกิจผู้ผลิตอาหารสัตว์จึงต้องวางแผนบริหารสต็อกและการผลิตอย่างระมัดระวัง พร้อมทั้งติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ควรสนับสนุนมาตรการสุขอนามัยและความปลอดภัยทางชีวภาพในฟาร์มลูกค้า เพื่อช่วยลดความเสี่ยงการเกิดโรคระบาด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทั้งเกษตรกรและเสถียรภาพของตลาดอาหารปศุสัตว์

3.2 กฎหมาย/มาตรการที่เกี่ยวข้อง

3.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 เป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานและควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสุขภาพและสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยงในประเทศ รวมถึงการควบคุมการผลิต การนำเข้า และการจำหน่ายอาหารสัตว์ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

- พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเพื่อควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ มีวัตถุประสงค์หลักคือการปรับปรุงกฎหมายเดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ กฎหมายฉบับนี้มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพของอาหารสัตว์ ข้อห้ามเกี่ยวกับการใช้ภาชนะบรรจุอาหารสัตว์ บทบาทของคณะกรรมการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ ความผิดและโทษ และบทบาทของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามกฎหมาย

- พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์และคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายฉบับนี้ระบุถึงการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ การขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์ การโฆษณาอาหารสัตว์ และบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

- พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายหลักที่ควบคุมและจัดระเบียบการประมงในประเทศไทย กฎหมายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้ยั่งยืน ป้องกันการทำประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และส่งเสริมการประมงที่ถูกต้องตามกฎหมาย

3.2.2 มาตรการที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบอาหารสัตว์

- ระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการออกหนังสือรับรองการได้รับสิทธิชำระภาษีตามพันธกรณีของ WTO สำหรับการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี 2568 พ.ศ. 2567 ระเบียบฉบับนี้แสดงการได้รับสิทธิชำระภาษีนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ภายใต้กรอบพันธกรณีตามความตกลงด้านการเกษตรขององค์การการค้าโลก (WTO) เพื่อให้การนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นไปตามระบบโควตาภาษีนำเข้า (Tariff Rate Quota: TRQ) ที่ประเทศไทยได้ให้ไว้ โดยกำหนดปริมาณนำเข้าภายใต้โควตาไว้ที่ ไม่เกิน 54,700 เมตริกตันต่อปี (ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2565 เป็นต้นไป ในโควตาอัตราอากรร้อยละ 20 อัตราอากรนอกโควตาร้อยละ 73)²

- ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องการนำเข้าข้าวโพดที่ใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์เข้ามาในราชอาณาจักรตามความตกลงภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน สำหรับปี 2568 พ.ศ. 2567 มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้นำเข้าได้รับสิทธิลดหย่อนภาษีศุลกากรตามข้อตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าอาเซียน (ATIGA) สำหรับข้าวโพดที่ใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ ซึ่งจัดอยู่ในพิกัดศุลกากร 1005.90.99 ได้รับการยกเว้นอากร โดยผู้นำเข้าทั่วไป ต้องนำเข้าระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2568³ และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานควบคุมการนำเข้าตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์

- ระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการออกหนังสือรับรอง ตามพันธกรณีตามความตกลง WTO สินค้าถั่วเหลือง ปี 2566 ถึงปี 2568 พ.ศ. 2565 มีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับการนำเข้าถั่วเหลืองให้เป็นไปตามระบบโควตาภาษี (Tariff Rate Quota: TRQ) ของประเทศไทย ผู้นำเข้าที่ประสงค์จะได้รับสิทธิในการชำระภาษีในอัตราพิเศษภายใต้โควตาจะต้องยื่นขอหนังสือรับรองจากกรมการค้าต่างประเทศ โดยหนังสือรับรองดังกล่าวเป็นเอกสารสำคัญที่แสดงว่าสินค้าที่นำเข้านั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขของโควตาภาษี และมีสิทธินำเข้าโดยยกเว้นอากร⁴

² สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2568

³ สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2568

⁴ สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2568

• ประกาศกรมการค้าต่างประเทศ รายชื่อผู้มีสิทธิขอหนังสือรับรองแสดงการได้รับสิทธิชำระภาษีในโควตาตามพันธกรณีตามความตกลงการเกษตรภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) สำหรับสินค้าถั่วเหลือง สำหรับปี 2566-2568 พ.ศ. 2565 ประกาศนี้มีขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ได้รับสิทธิตามระเบียบฯ สามารถยื่นคำร้องขอหนังสือรับรองแสดงสิทธิการนำเข้าภายใต้โควตาในช่วงเวลาที่กำหนด โดยหนังสือรับรองดังกล่าวสามารถใช้แสดงต่อกรมศุลกากรเพื่อประกอบการนำเข้าสินค้าถั่วเหลือง โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2566 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2568⁵

• ระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการออกหนังสือรับรองแสดงการได้รับสิทธิชำระภาษีในโควตาตามพันธกรณีตามความตกลงการเกษตรภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) สำหรับสินค้ากากถั่วเหลืองเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมผลิตเป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ ปี 2568 พ.ศ. 2567 โดยเกี่ยวข้องกับการนำเข้ากากถั่วเหลืองที่ใช้ในอุตสาหกรรมผลิตเป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ ตามพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้ความตกลงเกษตรขององค์การการค้าโลก (WTO) เพื่อให้การนำเข้ากากถั่วเหลืองเป็นไปอย่างมีระบบ โปร่งใส และสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ในประเทศ โดยนำเข้าตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 อัตราอากรร้อยละ 10 (นอกโควตาอัตราอากรร้อยละ 119)⁶

• ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมพิเศษการนำเข้าข้าวโพด ปลาร้า และกากถั่วเหลือง (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2540 เพื่อปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียมพิเศษในการนำเข้าสินค้า ข้าวโพด ปลาร้า และกากถั่วเหลือง ให้เหมาะสมกับสถานการณ์อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ในขณะนั้น และช่วยลดภาระต้นทุนแก่ผู้ผลิตและผู้ส่งออกเนื้อสัตว์ของไทย ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2541 เป็นต้นไป โดยกำหนดให้ปลาร้า (คุณภาพดี โปรตีน $\geq 60\%$) ค่าธรรมเนียม 0 บาท/ตัน (ยกเว้นค่าธรรมเนียม) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากประเทศสมาชิก WTO ภาษี GATT 1947 ลาวหรือกัมพูชา (เฉพาะปริมาณ นอกโควตาภาษี) 180 บาท/ตัน จากประเทศที่ไม่ใช่สมาชิก WTO หรือ GATT 1947 (ยกเว้น ลาว/กัมพูชา) 1,000 บาท/ตัน กากถั่วเหลืองจากประเทศที่ไม่ใช่สมาชิก WTO หรือ GATT 1947 (ยกเว้น ลาว/กัมพูชา) 2,519 บาท/ตัน⁷

• ประกาศกรมการค้าต่างประเทศ เรื่อง การตรวจสอบปริมาณโปรตีนปลาร้านำเข้า พ.ศ. 2542 เพื่อปรับปรุงขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพปลาร้าที่นำเข้าให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้น และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นำเข้า โดยเฉพาะการตรวจสอบปริมาณโปรตีน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาอัตราภาษีและค่าธรรมเนียม (อัตราอากรขาเข้าของปลาร้ามีตั้งแต่ยกเว้นอากร ไปจนถึงอัตราเพดานสูงสุดร้อยละ 15)⁸

⁵ สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2568

⁶ สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2568

⁷ สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2568

⁸ สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2568

• ประกาศกระทรวงพาณิชย์ กำหนดให้ข้าวสาลีเป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตและต้องปฏิบัติตามมาตรการจัดระเบียบในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2559 เพื่อควบคุมการนำเข้าข้าวสาลีในราชอาณาจักรให้มีความเหมาะสมกับนโยบายภาครัฐ และกำหนดระบบตรวจสอบย้อนกลับ ป้องกันการนำเข้าโดยไม่ผ่านระบบแลกเปลี่ยนกับผลผลิตในประเทศ (โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) โดยกำหนดสัดส่วนการนำเข้าข้าวสาลีต่อการซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศในอัตรา 3:1⁹ เพื่อสนับสนุนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ

3.3 มาตรการ และแนวทางอื่น ๆ

3.3.1 การส่งเสริมการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ

- การพัฒนาอุตสาหกรรมปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ได้พัฒนาและแนะนำสูตรอาหารสัตว์ที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด รำข้าว เพื่อทดแทนการนำเข้าและลดต้นทุนการผลิต

- การสนับสนุนการปลูกพืชอาหารสัตว์ หอการค้าไทยยื่นข้อเสนอให้ภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชอาหารสัตว์ทดแทนพืชเศรษฐกิจอื่น เพื่อเพิ่มปริมาณวัตถุดิบภายในประเทศและลดการพึ่งพาการนำเข้า

3.3.2 การยกระดับมาตรฐานการผลิต

- การกำหนดมาตรฐาน GAP โดยสมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทยเรียกร้องให้รัฐบาลกำหนดแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี หรือ GAP เป็นมาตรฐานภาคบังคับขั้นต่ำ เพื่อยกระดับคุณภาพวัตถุดิบอาหารสัตว์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

- การพัฒนาห่วงโซ่อุปทาน หอการค้าไทยได้ยื่นข้อเสนอให้ภาครัฐสนับสนุนการยกระดับมาตรฐานฟาร์มปศุสัตว์ การเพิ่มจำนวนโรงฆ่าสัตว์และโรงแปรรูปที่มีมาตรฐาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมปศุสัตว์ไทย

⁹ สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2568

3.3.3 การพัฒนาอุตสาหกรรมปศุสัตว์อย่างยั่งยืน

- การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ภาครัฐร่วมกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากอุตสาหกรรมปศุสัตว์ เช่น การพัฒนาสูตรอาหารสัตว์ที่ลดการปล่อยก๊าซมีเทน การใช้พลังงานหมุนเวียนในกระบวนการผลิต
- การส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน สนับสนุนการทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อลดการเผาพืชผลทางการเกษตรและลดมลพิษทางอากาศ เช่น ฝุ่น PM 2.5

ส่วนที่ 4 : วิเคราะห์ สรุป และข้อเสนอแนะ

4.1 อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบ

อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย: ปัจจัยและผลกระทบ

อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ (อาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงสัตว์บกและน้ำ) มีความสำคัญยิ่งต่อการผลิตในภาคปศุสัตว์ของไทย เนื่องจากอาหารปศุสัตว์คิดเป็นต้นทุนร้อยละ 70–80 ของการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด และเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและต้นทุนการผลิตเนื้อสัตว์ทั้งเพื่อบริโภคภายในประเทศและส่งออก อาหารปศุสัตว์จึงไม่ใช่แค่ธุรกิจสนับสนุนในภาคปศุสัตว์ แต่เป็นเสาหลักของความมั่นคงทางอาหาร และห่วงโซ่อุปทานอาหารโลกที่เกี่ยวข้องกับไทยโดยตรง ในช่วงปี 2563-2568 อุตสาหกรรมนี้เผชิญพลวัตสำคัญหลายด้าน ทั้งนโยบายรัฐ ภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค เทคโนโลยีการผลิต ปัจจัยสิ่งแวดล้อม และกรอบกฎหมาย ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยในเวทีประเทศและโลก โดยเมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย ได้แก่ (1) การเมือง (2) เศรษฐกิจ (3) สังคม (4) เทคโนโลยี (5) สิ่งแวดล้อม และ (6) กฎหมาย จะเห็นว่า

● **ปัจจัยด้านการเมือง (Political)** นโยบายภาครัฐและมาตรการการค้าเป็นปัจจัยสำคัญต่อทิศทางอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย ในช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลไทยมีมาตรการปกป้องเกษตรกรผู้ปลูกวัตถุดิบในประเทศ เช่น โควตาและภาษีนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และการควบคุมการนำเข้ากากถั่วเหลือง มาตรการเหล่านี้ช่วยพยุงราคาข้าวโพดในประเทศไม่ให้ตกต่ำ แต่ก็ทำให้ต้นทุนวัตถุดิบของผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทยสูงกว่าราคาตลาดโลก กัดฉุดความสามารถในการแข่งขันด้านต้นทุน สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทยได้เรียกร้องให้รัฐปรับสมดุลนโยบาย โดยเปิดให้นำเข้าวัตถุดิบเพิ่มขึ้นยามขาดแคลน และมีการประกันราคารับซื้อข้าวโพดที่เป็นธรรม เพื่อให้ทั้งเกษตรกรและผู้ผลิตอาหารสัตว์อยู่ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ รัฐยังดำเนินนโยบายส่งเสริมการลงทุนและ

การส่งออก เช่น การเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีกับคู่ค้าใหม่ ๆ ซึ่งเอื้อให้ผู้ประกอบการไทยขยายตลาดส่งออกสินค้าโปรตีนสัตว์ได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในด้านการค้าระหว่างประเทศ ไทยยังต้องปฏิบัติตามพันธกรณี WTO และความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ต่าง ๆ เช่น ระบบโควตาภาษีนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายใต้ WTO ที่จำกัดปริมาณโควตาไว้ 54,700 ตัน/ปี (ในโควตาเก็บภาษีร้อยละ 20 และนอกโควตาร้อยละ 73) และการเปิดให้นำเข้าข้าวโพดจากประเทศอาเซียน ภายใต้ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement: ATIGA) ในช่วงเวลาที่กำหนดโดยยกเว้นอากรขาเข้า ปัจจุบันด้านนโยบายการค้าเหล่านี้สร้างทั้งโอกาสและข้อจำกัดต่ออุตสาหกรรม หากภาครัฐมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม (เช่น ผ่อนปรนการนำเข้าวัตถุดิบเมื่อจำเป็น และเร่งทำ FTA เปิดตลาดส่งออกเนื้อสัตว์) ก็จะช่วยเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยได้ในระยะยาว

● **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic)** ภาวะเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ช่วงปี 2563-2568 ส่งผลให้อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ผันผวนพอสมควร ช่วงปี 2563-2564 เศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 รัฐใช้มาตรการล็อกดาวน์ควบคุมโรค ทำให้ภาคท่องเที่ยวและบริการซบเซา ความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์โดยเฉพาะเนื้อสุกรลดลงอย่างเห็นได้ชัด ปริมาณสุกรบริโภค ปี 2564 ลดเหลือประมาณ 17.5 ล้านตัว จากก่อนหน้านี้ที่เคยสูงถึงประมาณ 21 ล้านตัว¹⁰ อย่างไรก็ตาม การส่งออกสุกรมีชีวิตและหมูเนื้อของไทยในปี 2563-2564 กลับเพิ่มขึ้นมาก เพื่อรองรับความต้องการจากประเทศเพื่อนบ้านที่ขาดแคลนเนื้อหมูช่วงโรค ASF ระบาด ส่งผลให้ราคาสุกรไม่ได้ตกต่ำตามอุปสงค์ในประเทศ ด้านอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ในภาพรวม ความต้องการใช้อาหารปศุสัตว์ในประเทศยังขยายตัวเล็กน้อยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (เฉลี่ย 20.2 ล้านตัน/ปี) แม้มีบางปีที่เกิดการชะลอตัวจากโรคระบาดสัตว์และเศรษฐกิจชะลอตัว โดยปี 2565 ความต้องการและการผลิตอาหารปศุสัตว์ปรับลดลงราวร้อยละ 3 จากปี 2564 (เหลือ 17.1 ล้านตัน) เพราะเศรษฐกิจชะลอตัวและต้นทุนวัตถุดิบสูงขึ้น แต่ปี 2566 กลับมาขยายตัวอีกครั้ง โดยมีการผลิตอาหารสำเร็จรูปสำหรับปศุสัตว์ 17.9 ล้านตัน และปี 2567 เพิ่มขึ้นเป็น 18.1 ล้านตัน สอดคล้องกับการฟื้นตัวของการเลี้ยงสุกรและสัตว์ปีก หลังสถานการณ์โรคระบาดคลี่คลายและความต้องการบริโภคที่กลับมาเพิ่มขึ้น

ต้นทุนวัตถุดิบอาหารสัตว์เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กระทบผู้ผลิตไทยอย่างมาก ช่วงที่ผ่านมาไทยพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบคิดเป็นราวร้อยละ 60 ของปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ทั้งหมด (โดยเฉพาะถั่วเหลืองและข้าวสาลี) มีเพียงวัตถุดิบร้อยละ 40 ที่ผลิตได้เอง (หลักๆ คือ ข้าวโพดประมาณ 5 ล้านตัน/ปี มันสำปะหลัง และปลายข้าว) เมื่อเกิดวิกฤตต่างประเทศ เช่น ภัยแล้งในประเทศผู้ผลิตถั่วเหลือง หรือการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้เกิดการชะงักของอุปทาน หรือสงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่ทำให้ราคาธัญพืชโลกพุ่งสูงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนผลิตอาหารสัตว์ไทยปี 2564-2566 เพิ่มขึ้นมาก ผู้ผลิตต้องแบกรับภาระหรือขึ้นราคาขาย ส่งต่อมายังฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ราคาข้าวโพด กากถั่วเหลืองบางช่วงปรับตัวเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 20-30 จากฐานปี 2563 ทำให้ราคา

¹⁰ ที่มา : ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย

เนื้อสัตว์หน้าฟาร์มขยับสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาพรวมเศรษฐกิจปลายปี 2566-2567 เริ่มส่งสัญญาณดีขึ้น วัตถุดิบอาหารสัตว์สำคัญในตลาดโลกปรับราคาลงประกอบกับเงินบาทแข็งค่า ทำให้ต้นทุนการนำเข้าถูกลง ผู้ผลิตอาหารสัตว์เริ่มกลับมาทำกำไรได้ดีขึ้น หลังผ่านช่วงวิกฤตต้นทุนสูงสุดในรอบหลายปี นอกจากนี้ ผู้ประกอบการไทยยังได้อานิสงส์จากภาวะตลาดโลกบางประการ เช่น ช่วงต้นปี 2568 บราซิล (ประเทศผู้ส่งออกไก่อันดับหนึ่งของโลก) เผชิญปัญหาไข้หวัดนกระบาด จนหลายประเทศสั่งห้ามนำเข้าเนื้อไก่จากบราซิล ไทยซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกไก่ที่สำคัญของโลกจึงมีโอกาสดูแลส่วนแบ่งตลาดระหว่างที่คู่แข่งสะดุด อีกทั้งราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์โลกที่ปรับตัวลดลงเมื่อเทียบกับช่วงไม่กี่ปีก่อน หนุนให้ต้นทุนการผลิตไทยถูกลง ส่งผลให้ราคาสินค้าโปรตีนของไทยอยู่ในระดับที่แข่งขันได้

จะเห็นว่า ปัจจัยเศรษฐกิจในรอบ 3-5 ปีที่ผ่านมา มีทั้งวิกฤตและโอกาส อุตสาหกรรมไทยที่ปรับตัวผ่านช่วงราคาต้นทุนสูง มาจนถึงช่วงที่ได้รับประโยชน์จากวัฏจักรราคาที่ผ่อนคลายลง และสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตและส่งออกตอบสนองความต้องการตลาดโลกที่กำลังเติบโต

● **ปัจจัยด้านสังคม (Social)** พฤติกรรมและค่านิยมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลทางอ้อมต่ออุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยในหลายมิติ กระแสรักสุขภาพและใส่ใจสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้บริโภคบางส่วนลดการบริโภคเนื้อสัตว์ หรือหันไปหาโปรตีนทางเลือก (อาหารจากพืช หรือ Plant-Based Food และในอนาคตจะมีเนื้อเพาะเลี้ยง) มากขึ้น เพื่อสุขภาพและช่วยลดโลกร้อน แม้ปัจจุบันสัดส่วนผู้บริโภคกลุ่มนี้ยังไม่มาก จนกระทบตลาดเนื้อสัตว์อย่างมีนัยสำคัญ แต่ถือเป็นสัญญาณแนวโน้มระยะยาวที่ผู้ประกอบการต้องจับตามอง หากอนาคตการบริโภคโปรตีนทางเลือก (Flexitarian) ขยายตัวสูง อาจส่งผลให้อัตราการเติบโตของความต้องการเนื้อสัตว์และอาหารปศุสัตว์ชะลอลง ในทางกลับกัน ผู้บริโภคยุคใหม่ที่ยังบริโภคเนื้อสัตว์อยู่ก็มุ่งเน้นที่คุณภาพความปลอดภัย และมาตรฐานสุขอนามัย ของผลิตภัณฑ์มากขึ้นกว่าเดิม ผู้ผลิตเนื้อสัตว์ไทยจึงต้องพัฒนาการเลี้ยงและอาหารพัฒนาอาหารปศุสัตว์ให้มีคุณภาพสูง ปลอดภัยต้องห้าม และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความมั่นใจให้ตลาด ตัวอย่างเช่น การเลิกใช้สารเร่งเนื้อแดงหรือยาปฏิชีวนะต้องห้ามในการผสมอาหารปศุสัตว์ และการปรับสูตรอาหารเพื่อให้เนื้อสัตว์ที่ผลิตได้ปลอดภัยต่อผู้บริโภคทั้งไทยและต่างประเทศ นอกจากนี้ โครงสร้างประชากรและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปก็ส่งผลต่อความต้องการสินค้าโปรตีน ทั้งนี้ ยังคงมีปัจจัยบวกที่เห็นได้จากในช่วงปี 2563-2566 ไทยยังคงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น รายได้เฉลี่ยสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับอุปสงค์เนื้อสัตว์ที่เพิ่มขึ้นตามมา (คนมีรายได้มากขึ้นมักบริโภคโปรตีนจากสัตว์มากขึ้น) อีกทั้งกระแสอาหารพร้อมรับประทาน (Ready-to-Eat) ได้รับความนิยม ผู้ผลิตรายใหญ่ของไทยอย่าง CPF หรือ Betagro จึงพัฒนาเนื้อสัตว์แปรรูปพร้อมรับประทานเพื่อส่งออก ตอบโจทย์ความต้องการตลาดโลก ทำให้กว่าครึ่งหนึ่งของการส่งออกไก่ของไทยในปัจจุบันเป็นไก่แปรรูป (ปรุงสุก) ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มสูงกว่าการส่งออกแบบไก่แช่เย็นแช่แข็ง การปรับตัวตามพฤติกรรมผู้บริโภคเช่นนี้ ช่วยเสริมความสามารถในการแข่งขันให้กับอุตสาหกรรมไทยในตลาดโลก

อย่างไรก็ดี ยังคงมีความท้าทายในประเทศอีกหลายด้าน เช่น ราคาเนื้อสัตว์ในประเทศที่ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ในช่วงปี 2565 จากปัญหาเนื้อสุกรขาดตลาด สาเหตุจากโรค ASF ส่งผลให้ผู้บริโภคไทยบางส่วนลดการบริโภคเนื้อสุกรลง และหันไปบริโภคโปรตีนจากสัตว์อื่นแทน (อาทิ โปรตีนจาก ไก่ ไข่ ปลา) ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ส่งผลกระทบต่อผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยอย่างหนัก และสร้างความผันผวนในห่วงโซ่อุปทาน กล่าวคือหากเนื้อสัตว์ราคาแพงเกินไป กำลังซื้อของประชาชนก็ลดลง และอาจส่งผลต่อภาคอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ที่ทำให้ความต้องการอาหารสัตว์ลดลงตามปริมาณการผลิตภาคปศุสัตว์ที่ชะลอตัวลง ดังนั้น การรักษาสถียรภาพราคาเนื้อสัตว์ภายในประเทศจึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ภาครัฐและเอกชนในประเทศต้องร่วมกันดูแลควบคู่ไปกับการตอบสนองด้านส่งออก

● **ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (Technological)** เทคโนโลยีการผลิตในภาคอาหารสัตว์และปศุสัตว์ไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และยกระดับมาตรฐานให้ทัดเทียมสากล ผู้ผลิตรายใหญ่ของไทยหลายรายดำเนินธุรกิจแบบครบวงจร (Fully Integrated) ตั้งแต่โรงงานผลิตอาหารสัตว์ ฟาร์มเลี้ยงไปจนถึงโรงฆ่าและแปรรูป โมเดลธุรกิจแบบครบวงจรนี้ เอื้อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในห่วงโซ่อุปทานได้อย่างราบรื่น และสร้างความได้เปรียบด้านต้นทุนต่อหน่วยเมื่อเทียบกับคู่แข่งจากต่างประเทศ นอกจากนี้ บริษัทยักษ์ใหญ่เช่น CPF และ Betagro ยังลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา เพื่อปรับสูตรอาหารสัตว์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อการเจริญเติบโตของสัตว์ ลดปริมาณอาหารต่อการเพิ่มน้ำหนัก (Feed Conversion Ratio) และพัฒนาอาหารเฉพาะที่เสริมสุขภาพสัตว์ (เช่น อาหารผสมโปรไบโอติก หรือเอนไซม์ย่อยอาหาร) ซึ่งช่วยลดการใช้จ่ายปฏิชีวนะและเพิ่มอัตราการรอดของสัตว์ ทั้งหมดนี้ส่งเสริมให้การเลี้ยงสัตว์มีผลผลิตที่ดีและคุณภาพสูงขึ้นในต้นทุนที่แข่งขันได้ นอกจากนี้ เทคโนโลยีด้านระบบอัตโนมัติและดิจิทัล ก็ถูกนำมาใช้มากขึ้น เช่น การใช้เซ็นเซอร์ตรวจจับและการใช้ Internet of Things (IoT) ในฟาร์มเพื่อช่วยวัดสุขภาพสัตว์และการบริโภคอาหาร ระบบจัดการฟาร์มและโรงงานผ่านแอปพลิเคชัน ตลอดจนการใช้โปรแกรมปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อวิเคราะห์สูตรอาหารหรือคัดพันธุ์สัตว์ที่โตเร็ว ซึ่งแม้จะยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นสำหรับผู้ประกอบการขนาดกลางและเล็ก แต่รายใหญ่หลายรายได้เริ่มนำร่องนำระบบเหล่านี้มาใช้งานแล้ว

อีกด้านหนึ่งคือเทคโนโลยีการพัฒनावัตถุดิบทดแทน และการจัดการของเสียเพื่อตอบโจทย์ความยั่งยืน เช่น การวิจัยโปรตีนจากแมลง (เช่น หนอนแมลงวัน) หรือโปรตีนจากจุลินทรีย์ มาเป็นส่วนผสมโปรตีนในอาหารสัตว์ ลดการพึ่งพาถั่วเหลืองนำเข้า ขณะเดียวกันเทคโนโลยีการบำบัดมูลสัตว์และของเสียจากฟาร์มก็ถูกพัฒนาเพื่อผลิตเป็นก๊าซชีวภาพหรือปุ๋ย ลดมลพิษและสร้างรายได้เสริมให้ฟาร์ม เทคโนโลยีเหล่านี้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่มุ่งสู่เกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) และเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) บนพื้นฐานการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งธุรกิจที่ยอมรับและลงทุนในเทคโนโลยีเหล่านี้จะสามารถรักษาความสามารถการแข่งขันได้ในระยะยาว ทั้งในแง่ต้นทุนที่ลดลง มาตรฐานการผลิตที่สูงขึ้น และภาพลักษณ์ความเป็นผู้ผลิตที่ทันสมัย บนพื้นฐานความยั่งยืน

● **ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental)** ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเป็นทั้งความท้าทายและแรงผลักดันให้อุตสาหกรรมต้องปรับตัวอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูกวัตถุดิบอาหารปศุสัตว์โดยตรง ช่วงหลายปีที่ผ่านมา ไทยประสบปัญหาภัยแล้งบ่อยครั้ง ทำให้ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลดลงกว่าที่คาด และต้องนำเข้าข้าวโพดหรือข้าวสาลีมาทดแทนมากขึ้น ขณะเดียวกัน ผู้ส่งออกวัตถุดิบหลักของโลกหลายประเทศก็เจอภาวะแห้งแล้งและน้ำท่วมสลับกันไป ส่งผลให้ราคาวัตถุดิบมีความผันผวน การจะรักษาความมั่นคงด้านวัตถุดิบในระยะยาว ไทยอาจต้องส่งเสริมให้เกษตรกรปรับตัว ปลูกพืชที่ทนต่อสภาพอากาศสุดขั้ว ส่งเสริมการวิจัยพันธุ์พืชที่ทนต่อสภาพภูมิอากาศ และกระจายแหล่งนำเข้าวัตถุดิบเพื่อลดความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่

นอกจากนี้ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมระดับโลกกำลังมีผลต่ออุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์โดยตรง ปัจจุบันหลายประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ ต่างทยอยออกข้อกำหนดที่เข้มงวดมากขึ้น เช่น การลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคปศุสัตว์ การใช้วัตถุดิบที่ปราศจากการบุกรุกป่า และมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ คู่ค้าสำคัญของไทยอย่างสหภาพยุโรปมีแนวโน้มออกข้อกำหนดให้สินค้าที่นำเข้าต้องมาจากกระบวนการผลิตที่ยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า เช่น กฎหมายของสหภาพยุโรปฉบับใหม่ ห้ามนำเข้าสินค้าเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการทำลายป่า ซึ่งครอบคลุมถึงถั่วเหลืองและข้าวโพดที่ใช้ผลิตอาหารสัตว์ หากผู้ผลิตไทยยังใช้วัตถุดิบจากแหล่งที่มีประวัติการบุกรุกพื้นที่ป่า ก็อาจโดนปฏิเสธการนำเข้า ผู้ประกอบการไทยจึงต้องเร่งปรับตัว อาทิ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุดิบจากพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย หรือวัตถุดิบที่ผลิตบนพื้นที่ที่มีการเผาป่า (ซึ่งก่อให้เกิดปัญหา PM2.5) อีกด้านหนึ่ง การที่บริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยประกาศนโยบายมุ่งสู่การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero) ในอนาคต ก็เป็นแรงกระตุ้นเชิงบวกให้อุตสาหกรรมปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการใช้อาหาร เช่น ปรับสูตรอาหารให้ย่อยง่ายลดการปล่อยก๊าซมีเทนของสัตว์ รวมถึงลงทุนในเทคโนโลยีพลังงานสะอาดและฟาร์มอัจฉริยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น นโยบายสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ หากผู้ผลิตไทยสามารถปรับตัวและปฏิบัติตามได้ ก็จะสามารถรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันและภาพลักษณ์ที่ดีของสินค้าไทยในสายตาตลาดโลก ในทางตรงกันข้าม หากเพิกเฉยก็เสี่ยงจะเสียโอกาสทางการตลาด และอาจถูกกีดกันทางการค้า ในอนาคต นอกจากนี้ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมรวมถึงโรคระบาดในสัตว์ ซึ่งจัดเป็นภัยทางชีวภาพตามธรรมชาติที่สร้างความผันผวนอย่างมากให้ภาคปศุสัตว์ อาทิ โรคคอหิพัวแอฟริกาในสุกร (ASF) โรคไข้หวัดนก (HPAI) โรคกุ่มตายด่วน (EMS) โรคระบาดสัตว์เหล่านี้ ทำให้ความต้องการใช้อาหารปศุสัตว์ลดลงฉับพลัน สร้างความเสียหายต่อทั้งผู้ผลิตอาหารสัตว์และเกษตรกรฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ดังนั้น การยกระดับมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosecurity) ในฟาร์ม การเฝ้าระวังโรคระบาดอย่างใกล้ชิด รวมถึงการบริหารจัดการสต็อกการผลิตอาหารสัตว์อย่างยืดหยุ่น จึงเป็นกลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการต้องดำเนินการควบคู่ไปด้วย เพื่อลดความเสี่ยงจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่ไม่อาจควบคุมเหล่านี้ และรักษาความมั่นคงของอุตสาหกรรมปศุสัตว์ไทย

● **ปัจจัยด้านกฎหมาย (Legal)** กรอบกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยมีหลายฉบับ ครอบคลุมตั้งแต่การควบคุมคุณภาพภายในประเทศไปจนถึงกติการะหว่างประเทศ พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 (แก้ไขเพิ่มเติม 2542 และ 2558) เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดมาตรฐานและควบคุมคุณภาพการผลิต นำเข้า และจำหน่ายอาหารสัตว์ในประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสุขภาพสัตว์เลี้ยงและผู้บริโภคขั้นสุดท้าย มาตรฐานที่กำหนดรวมถึงส่วนผสมต้องห้าม เช่น สารอันตรายในอาหารสัตว์ บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม การขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์ ตลอดจนบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน กฎหมายนี้ช่วยยกระดับคุณภาพอาหารสัตว์ไทยให้เชื่อถือได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้สินค้าเนื้อสัตว์ของไทยได้รับการยอมรับในตลาดโลกด้านความปลอดภัยอาหาร นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 ที่ควบคุมการทำประมงให้ยั่งยืนและป้องกันการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal Unreported and Unregulated Fishing: IUU) สัมพันธ์กับการจัดหาปลาแปรรูปเป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน

ในด้านมาตรการส่งเสริมและกีดกันทางการค้า ไทยในฐานะสมาชิก WTO และประชาคมอาเซียนต้องปฏิบัติตามความตกลงทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร เช่น การบริหารโควตาภาษีนำเข้าข้าวโพดและถั่วเหลืองตามพันธกรณี WTO และความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (ATIGA) ขณะเดียวกัน ไทยก็ใช้กรอบการค้าเสรี (FTA) อื่น ๆ เป็นโอกาสเปิดตลาดส่งออกสินค้าเนื้อสัตว์และอาหารสัตว์ของไทยโดยได้รับสิทธิประโยชน์ด้านอากรขาเข้าและลดอุปสรรคทางการค้า ซึ่งจะเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรม แต่ก็มาพร้อมกับเงื่อนไขมาตรฐานและกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตามที่เข้มงวด เช่น มาตรการสุขอนามัย (Sanitary and Phytosanitary Measures: SPS) หรือกฎแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin: ROO) เป็นต้น

จะเห็นว่าในภาพรวมด้านกฎหมายของอุตสาหกรรมนี้ประกอบด้วยกฎหมายภายในที่ช่วยควบคุมคุณภาพความปลอดภัยของสินค้า และกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่ทั้งเปิดโอกาสและกำหนดเงื่อนไขการแข่งขัน ผู้ประกอบการไทยจำเป็นต้องติดตามและปฏิบัติตามกฎระเบียบเหล่านี้อย่างใกล้ชิด การไม่ปฏิบัติตามอาจหมายถึงการสูญเสียตลาดหรือถูกลงโทษทางกฎหมาย ในทางกลับกัน การใช้ประโยชน์จากกรอบกฎหมาย หรือกรอบ FTA อย่างเต็มที่ จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยและอุตสาหกรรมต่อเนื่องในเวทีโลก

4.2 โอกาสและความท้าทายจากปัจจัยภายใน

4.2.1 โอกาสจากปัจจัยภายใน

● **โครงสร้างอุตสาหกรรมแบบครบวงจรและผู้เล่นรายใหญ่ระดับโลก** อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยถูกขับเคลื่อนโดยบริษัทใหญ่ที่ดำเนินธุรกิจครบวงจรตั้งแต่ผลิตอาหารสัตว์ถึงแปรรูปเนื้อสัตว์ เช่น CPF (รายใหญ่สุดของไทย) และเครือเบทาโกร บริษัทเหล่านี้ มีความได้เปรียบจากการประหยัดต่อขนาด

(Economies of Scale) และสายการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูง ทำให้สินค้ามีคุณภาพสม่ำเสมอ และต้นทุนต่อหน่วยลดลง อีกทั้งการที่ไทยมีผู้เล่นชั้นนำระดับโลกส่งผลให้ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์สำคัญ (เช่น ไก่ปรุงสุก) รายหนึ่งของโลก ซึ่งสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันระดับสากล

● **วัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิตอาหารปศุสัตว์ภายในประเทศ** ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่สำคัญ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และรำข้าว ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักที่ใช้ ในสูตรอาหารสัตว์ นอกจากวัตถุดิบหลักแล้ว ไทยยังมีการใช้วัตถุดิบอื่น ๆ เช่น ปลาข้าว รำข้าว และมันเส้น ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในสูตรอาหารสัตว์ได้หลากหลาย ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการผลิตและลดการพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ รวมทั้งมีการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ เช่น การปรับปรุงพันธุ์พืชให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของไทย และการใช้เทคโนโลยีในการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต และมีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการผลิตและขนส่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ เช่น ระบบขนส่งที่ครอบคลุม พื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสม และแรงงานที่มีความชำนาญ ซึ่งช่วยให้การผลิตวัตถุดิบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

● **ฐานการผลิตอาหารสัตว์ที่เพียงพอต่อการใช้ภายในประเทศ** ไทยมีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ขนาดใหญ่หลายแห่ง ปริมาณการผลิตอาหารสัตว์สำเร็จรูปเฉลี่ย 17-18 ล้านตันต่อปี (ระหว่างปี 2564-2567) เกือบจะเพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ ซึ่งมีการนำเข้าอาหารสัตว์สำเร็จรูปน้อยมาก ความสามารถในการผลิตอาหารสัตว์ป้อนตลาดในประเทศได้เองช่วยลดการพึ่งพาการนำเข้าผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป และรักษาเสถียรภาพด้านอุปทานอาหารสัตว์ให้ฟาร์มปศุสัตว์ไทยได้อย่างต่อเนื่อง

● **คุณภาพมาตรฐานและความเชื่อมั่นในสินค้าไทย** ไทยมีระบบควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ และมาตรฐานฟาร์มที่ดี (เช่น มาตรฐาน Good Manufacturing Practices หรือ GMP/ Hazard Analysis Critical Control Point หรือ HACCP ในโรงงานอาหารสัตว์ และมาตรฐานฟาร์ม Good Agricultural Practices หรือ GAP) รวมถึงการควบคุมการใช้ยาและสารเคมีในสัตว์อย่างเข้มงวดตามกฎหมาย ส่งผลให้สินค้าเนื้อสัตว์ไทย โดยเฉพาะไก่และกุ้งมีชื่อเสียงด้านความปลอดภัย เป็นที่ยอมรับในตลาดโลกที่มีกฎระเบียบเข้มงวด เช่น สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น ผู้ซื้อเชื่อมั่นว่าผลิตภัณฑ์จากไทยได้มาตรฐาน ไม่เป็นอันตราย ทำให้ไทยรักษาสถานะส่งออกหลักไว้ได้อย่างแข็งแกร่ง

4.2.2 ความท้าทายจากปัจจัยภายใน

● **การพึ่งพิงวัตถุดิบอาหารสัตว์นำเข้าสูงและต้นทุนการผลิตที่ผันผวน** ประเทศไทยผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์หลักไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเหลือง ทำให้แต่ละปีต้องนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวสาลี และกากถั่วเหลือง ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักที่สำคัญที่ใช้ในการผลิตอาหารปศุสัตว์ที่ต้องซื้อจากตลาดโลก ความผันผวนของราคาวัตถุดิบในตลาดโลก (เช่น ช่วงสงครามรัสเซีย-ยูเครน) จึงส่งผล

กระทบต่อต้นทุนการผลิตไทยอย่างมาก หากราคาโลกสูง ผู้ผลิตไทยต้องแบกรับต้นทุนเพิ่มหรือปรับขึ้นราคาสินค้า ทำให้ความสามารถในการแข่งขันด้านราคาเมื่อเทียบกับคู่แข่งที่ปลูกวัตถุดิบเองในประเทศ (เช่น บราซิล สหรัฐฯ) นั้น เสียเปรียบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

- **ข้อจำกัดเชิงนโยบายที่เป็นอุปสรรคต่อการลดต้นทุน** ดังที่กล่าวในด้านปัจจัยการเมือง รัฐบาลไทยมีมาตรการกักกันการนำเข้าวัตถุดิบอย่างเข้มงวด (โควตานำเข้า ออกรับนำเข้า เงื่อนไขการนำเข้า) แม้จุดประสงค์เพื่อปกป้องเกษตรกรไทย แต่ผลข้างเคียงทำให้ผู้ผลิตอาหารสัตว์ไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบทางเลือก ราคาถูกจากต่างประเทศได้เสรี รวมทั้งข้อจำกัดในการการปลูกพืชดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organism: GMO) แม้ว่าการนำเข้าสินค้าอาหารสัตว์ที่มีส่วนผสมจากพืช GMO จะยังคงมีอยู่ก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรมต่ออุตสาหกรรมปศุสัตว์ของประเทศไทย และเกษตรกรผู้ปลูกพืชอาหารสัตว์ในห่วงโซ่อุปทาน ลดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ

- **ภาพลักษณ์ด้านความยั่งยืนที่ยังต้องพัฒนา** ขณะนี้ผู้ซื้อทั่วโลกให้ความสนใจกระบวนการผลิตที่ยั่งยืน (ลดคาร์บอน ไม่ทำลายป่า สวัสดิภาพสัตว์ที่ดี) แต่ภาพรวมของอุตสาหกรรมยังคงมีประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่ยังคงต้องปรับตัว เช่น การปลูกข้าวโพดบางส่วนเกี่ยวข้องกับการบุกรุกป่า การปล่อยน้ำเสียและกลิ่นจากฟาร์มสุกรที่เป็นปัญหากับชุมชน หากไทยไม่เร่งแก้ไขภาพลักษณ์เหล่านี้ อาจเสียความเชื่อมั่นจากลูกค้า และสูญเสียโอกาสทางการตลาดในอนาคต

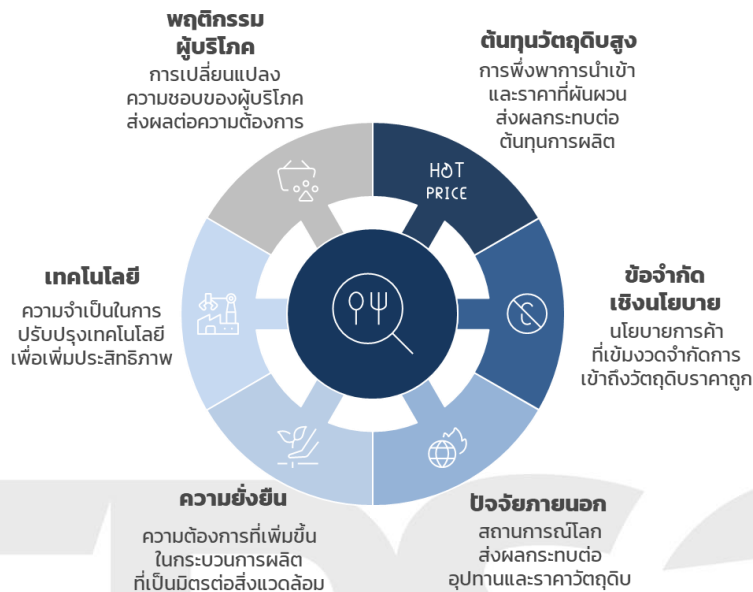
4.3 สรุปสถานการณ์การค้าของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารปศุสัตว์

อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์มีความสำคัญเชิงกลยุทธ์ต่อภาคปศุสัตว์และความมั่นคงทางอาหารของไทย เนื่องจากอาหารสัตว์คิดเป็นสัดส่วนต้นทุนถึงร้อยละ 70-80 ของต้นทุนการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด และเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดคุณภาพและต้นทุนการผลิตเนื้อสัตว์ทั้งตลาดในประเทศและส่งออก อุตสาหกรรมนี้จึงเปรียบเสมือนเสาหลักของความมั่นคงทางอาหาร ที่เชื่อมโยงไทยกับห่วงโซ่อุปทานอาหารโลกอย่างแยกไม่ออก การเติบโตของเมืองและรายได้ประชากรที่สูงขึ้นช่วยหนุนให้ความต้องการบริโภคโปรตีนจากเนื้อสัตว์ขยายตัว ส่งผลให้ความต้องการอาหารปศุสัตว์ขยายตัวตามไปด้วย ทั้งนี้ ปริมาณความต้องการใช้อาหารปศุสัตว์ของไทยเฉลี่ย 20.22 ล้านตัน/ปี (ช่วงปี 2563-2567) สัดส่วนการใช้กระจุกตัวอยู่ในอุตสาหกรรมไก่เนื้อและไก่ไข่ (ประมาณร้อยละ 56 ของการใช้อาหารสัตว์ทั้งหมด) ตามด้วยสุกร (ร้อยละ 28.6) และโค (ร้อยละ 7.9) สำหรับด้านการผลิต ประเทศไทยผลิตอาหารสัตว์สำเร็จรูปได้ประมาณ 18.13 ล้านตันในปี 2567 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 22.87 ล้านตันภายในปี 2575 ตามการขยายตัวของภาคปศุสัตว์ แนวโน้มเหล่านี้บ่งชี้ว่าอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยยังมีศักยภาพเติบโตต่อเนื่องทั้งตลาดในและต่างประเทศ หากสามารถปรับตัวต่อความท้าทายรอบด้านได้อย่างทันท่วงที

ทั้งนี้ แม้อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยมีแนวโน้มเติบโต แต่กำลังเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้าง

หลายประการ

ความท้าทายของอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย

1) **ต้นทุนวัตถุดิบสูงและความไม่มั่นคงของวัตถุดิบ** ไทยพึ่งพาวัตถุดิบอาหารสัตว์นำเข้าประมาณร้อยละ 60 ของความต้องการทั้งหมด โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และกากถั่วเหลือง ซึ่งประเทศไทยผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้เพียงประมาณ 5 ล้านตันต่อปี ขณะที่ความต้องการใช้มากกว่า 8 ล้านตันต่อปี ทำให้ต้องนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวสาลี และกากถั่วเหลือง เมื่อเกิดสถานการณ์ระหว่างประเทศที่ส่งผลกระทบ เช่น สงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่ทำให้ราคาธัญพืชโลกปรับตัวสูงขึ้น หรือภัยแล้งในประเทศผู้ส่งออกถั่วเหลือง จะส่งผลให้ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้ผลิตอาหารสัตว์ต้องแบกรับต้นทุนที่เพิ่มขึ้นและปรับขึ้นราคาขาย ทำให้ราคาเนื้อสัตว์หน้าฟาร์มปรับตัวสูงขึ้นและกระทบผู้เลี้ยงและผู้บริโภคต่อเนื่อง ภาพรวมนี้สะท้อนความเปราะบางด้านความมั่นคงวัตถุดิบ ของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ไทยที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าปริมาณมาก

2) **ข้อจำกัดเชิงนโยบายการค้า** มาตรการของรัฐที่มุ่งปกป้องเกษตรกรภายในประเทศ เช่น การกำหนดโควตาและเงื่อนไขการนำเข้าข้าวสาลีและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การเก็บภาษีนำเข้ากากถั่วเหลือง ล้วนมีผลข้างเคียงทำให้ผู้ผลิตอาหารปศุสัตว์ไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบราคาถูกจากตลาดโลกได้อย่างเสรี ส่งผลให้ต้นทุนวัตถุดิบไทยสูงกว่าคู่แข่งต่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ แม้มาตรการเหล่านี้ ช่วยพยุงราคาพืชอาหารสัตว์ในประเทศและปกป้องเกษตรกร แต่ก็บั่นทอนความสามารถในการแข่งขันด้านต้นทุนของอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย เมื่อเทียบกับประเทศผู้ผลิตอาหารปศุสัตว์รายใหญ่ที่มีวัตถุดิบอุดมสมบูรณ์ (เช่น สหรัฐฯ หรือ บราซิล) สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทยได้เรียกร้องให้ภาครัฐปรับสมดุลนโยบาย เช่น ผ่อนปรนการนำเข้าวัตถุดิบเมื่อขาดแคลนและกำหนดราคาประกันข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เป็นธรรม เพื่อให้ทั้งเกษตรกรผู้ปลูกและผู้ผลิตอาหารสัตว์สามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนพร้อมกัน

3) ปัจจัยต่างประเทศและสถานการณ์โลก ความผันผวนของเศรษฐกิจโลกและวิกฤตต่าง ๆ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เพิ่มความเสี่ยงต่ออุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทย ทั้งการระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่กระทบอุปสงค์เนื้อสัตว์และห่วงโซ่อุปทาน การระบาดของโรคระบาดในสัตว์ (เช่น อหิวาต์แอฟริกาในสุกร และ ไข้หวัดนก) ที่ทำให้ปริมาณการเลี้ยงสัตว์ลดลงชั่วคราว ตลอดจนสงครามรัสเซีย-ยูเครน และภาวะโลกร้อนที่ส่งผลให้ผลผลิตธัญพืชโลกลดลง ล้วนสร้างความผันผวนด้านราคาและปริมาณวัตถุดิบอาหารสัตว์ในตลาดโลกและในประเทศ อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังสถานการณ์บางส่วนเริ่มคลี่คลาย ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์โลกปรับลดลงจากระดับสูงสุดช่วงวิกฤต ช่วยให้ต้นทุนการผลิตอาหารปศุสัตว์ในไทยปรับตัวลดลง ทำให้ราคาเนื้อสัตว์ไทยสามารถแข่งขันได้มากขึ้น

4) ความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาบนพื้นฐานความยั่งยืน กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมเกษตรทั่วโลก ปัจจุบันผู้ซื้อและผู้บริโภคทั่วโลกให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ในขณะที่อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยยังเผชิญภัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องเร่งแก้ไข หากไทยไม่ปรับปรุงภาพลักษณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ก็อาจสูญเสียความเชื่อมั่นของลูกค้าต่างประเทศและเผชิญมาตรการกีดกันทางการค้าในอนาคตได้

5) เทคโนโลยีการผลิตและนวัตกรรม แม้เทคโนโลยีการผลิตอาหารปศุสัตว์จะมีการพัฒนาต่อเนื่อง แต่อุตสาหกรรมยังต้องเร่งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและนวัตกรรมใหม่เพื่อช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพต่อไป เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม (Genome Editing) และพืชดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms: GMO) ถือเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพสูงที่จะพลิกโฉมห่วงโซ่อุปทานวัตถุดิบอาหารสัตว์ โดยช่วยปรับปรุงพันธุ์พืชอาหารสัตว์ให้ให้ผลผลิตสูงขึ้น ทนทานต่อโรคและสภาพแวดล้อม ลดการใช้ทรัพยากรและสารเคมี และลดความผันผวนของผลผลิต อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมาย ที่ไม่อนุญาตการเพาะปลูกพืช GMO เชิงพาณิชย์มาตั้งแต่ปี 2546 (แม้อนุญาตให้นำเข้าผลผลิต GMO เช่น ถั่วเหลืองและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้ในการผลิตอาหารสัตว์) ข้อจำกัดนี้ทำให้เกษตรกรไทยเสียโอกาสในการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงจากเทคโนโลยีชีวภาพ ขณะเดียวกันนานาประเทศรวมถึงคู่แข่งของไทยต่างลงทุนในเทคโนโลยีเหล่านี้อย่างกว้างขวาง (อาทิ สหรัฐฯ และบราซิล ใช้ข้าวโพดและถั่วเหลือง GMO สัดส่วนสูง ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่สูงและต้นทุนลดลง) ทั้งนี้ สถานการณ์ปัจจุบันเริ่มมีสัญญาณเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ไทยได้ตระหนักถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีปรับแต่งจีโนม ในการเร่งปรับปรุงพันธุ์พืชเศรษฐกิจ และได้ออกข้อยกเว้น ให้พืชและเมล็ดพันธุ์ที่พัฒนาด้วยการปรับแต่งจีโนม สามารถวิจัยและดำเนินการทดสอบภาคสนามได้แล้ว ซึ่งนับเป็นก้าวแรกสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ในอนาคตอันใกล้ นอกจากนี้ ภาครัฐและสถาบันวิจัยไทยมีการลงทุนพัฒนาเมล็ดพันธุ์สมัยใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตและทนต่อสภาพภูมิอากาศ หวังผลักดันประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางเมล็ดพันธุ์คุณภาพของภูมิภาค แต่การนำเทคโนโลยีขั้นสูงเหล่านี้มาใช้อย่างแพร่หลายยังต้องฝ่าฟันทั้งอุปสรรคด้านกฎหมายและการยอมรับของสังคมในระยะต่อไป

6) พฤติกรรมและความต้องการผู้บริโภค กระแสรักสุขภาพและใส่ใจสิ่งแวดล้อมในหมู่ผู้บริโภค กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก ส่งผลทางอ้อมให้อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ต้องปรับตัวในสองมิติสำคัญ คือ (1) ผู้บริโภค บางส่วนลดการบริโภคเนื้อสัตว์หรือหันไปบริโภคโปรตีนทางเลือก (จากพืชเป็นหลัก และอนาคตอาจรวมถึง เนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงในห้องปฏิบัติการ) แม้ปัจจุบันสัดส่วนผู้บริโภครุ่นนี้ยังน้อยเกินกว่าจะกระทบตลาดเนื้อสัตว์ อย่างชัดเจน แต่ถือเป็นสัญญาณแนวโน้มระยะยาวที่ต้องจับตามอง หากอนาคตกระแสดังกล่าวขยายตัวมากขึ้น ความต้องการเนื้อสัตว์และอาหารปศุสัตว์อาจเติบโตช้าลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (2) ผู้บริโภคที่ยังบริโภคเนื้อสัตว์ มีความคาดหวังสูงขึ้นในด้าน คุณภาพ ความปลอดภัย และมาตรฐานสุขอนามัย ของผลิตภัณฑ์สัตว์ ทำให้ผู้ผลิต เนื้อสัตว์ไทยต้องพัฒนากระบวนการเลี้ยงและสูตรอาหารสัตว์ให้มีคุณภาพสูง ปลอดภัยต้องห้าม และสอดคล้อง กับมาตรฐานสากล แนวโน้มนี้ชี้ให้เห็นว่ามาตรฐานอาหารสัตว์ (อาทิ ปราศจากยาปฏิชีวนะที่ไม่จำเป็น ไม่ใช่ สารเร่งโต ใช้วัตถุดิบอาหารปศุสัตว์ที่โปร่งใสตรวจสอบย้อนกลับได้) จะมีบทบาทสำคัญในการแข่งขันของสินค้า ภาคปศุสัตว์ ในสายตาผู้บริโภคและผู้นำเข้าในอนาคต

จากสถานการณ์และแนวโน้มดังกล่าว จะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยต้องเผชิญ ทั้งแรงกดดันและโอกาสไปพร้อมกัน ในด้านหนึ่ง ต้นทุนการผลิตที่ผันผวนและมาตรการทางการค้าที่ใช้มายาวนาน กำลังบั่นทอนศักยภาพการแข่งขัน แต่ในอีกด้านหนึ่ง ช่วงเวลาที่ราคาวัตถุดิบโลกปรับตัวลดลงและความต้องการ ตลาดโลกที่ฟื้นตัวต่อเนื่อง (โดยเฉพาะความต้องการเนื้อสัตว์จากตลาดเกิดใหม่) กำลังเปิดโอกาสให้อุตสาหกรรม ปศุสัตว์ไทยขยายการผลิตและส่งออก ตอบโจทย์ตลาดได้มากขึ้น หากภาครัฐและเอกชนไทยเร่งแก้ไขจุดอ่อน เชิงโครงสร้าง พัฒนาประสิทธิภาพการผลิต และยกระดับมาตรฐานความยั่งยืนได้ ไทยก็จะสามารถรักษา ความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศ ควบคู่ไปกับการเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม อาหารปศุสัตว์ในเวทีโลกอย่างยั่งยืน

4.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เพื่อตอบสนองต่อประเด็นท้าทายและโอกาสจากแนวโน้มในอนาคตข้างต้น ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยจำเป็นต้องดำเนินการเป็นลำดับขั้นทั้งในระยะสั้น และระยะกลางถึงระยะยาว โดยครอบคลุมประเด็นต้นทุนการผลิต ความมั่นคงวัตถุดิบ นโยบายการค้า ความยั่งยืน การใช้เทคโนโลยี และการปรับตัวต่อแนวโน้มผู้บริโภค อย่างครบถ้วน

4.4.1 ระยะสั้น (1-2 ปี) มาตรการเร่งด่วนโดยจัดการต้นทุนและความสามารถในการแข่งขัน

1) ผ่อนปรนข้อจำกัดการนำเข้าวัตถุดิบในยามขาดแคลน ควรมีการทบทวนมาตรการ กีดกันการนำเข้า ที่ส่งผลให้ต้นทุนวัตถุดิบภายในประเทศสูงกว่าตลาดโลก เช่น ยกเลิกหรือผ่อนผันเงื่อนไขการ นำเข้าข้าวสาลี ในช่วงที่ผลผลิตข้าวโพดในประเทศไม่เพียงพอ รวมถึงพิจารณาปรับลดอากรนำเข้าวัตถุดิบ อาหารสัตว์ชั่วคราว (เช่น กากถั่วเหลือง) เมื่อราคาในประเทศพุ่งสูงผิดปกติ มาตรการเหล่านี้จะช่วยเพิ่ม

ความยืดหยุ่น ในการจัดหาวัตถุดิบ ลดแรงกดดันด้านต้นทุนให้ผู้ผลิตอาหารสัตว์ และป้องกันราคาเนื้อสัตว์ไม่ให้สูงเกินไปจนกระทบผู้บริโภค ภายใต้กลไกที่จะไม่ซ้ำเติมเกษตรกรในประเทศ นอกจากนี้ รัฐควรเร่งรัดการเจรจา ข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) ที่อยู่ระหว่างดำเนินการ เพื่อเปิดทางให้ไทยเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบต้นทุนต่ำจากต่างประเทศมากขึ้น และลดอุปสรรคทางการค้าในการส่งออกสินค้าโปรตีนจากเนื้อสัตว์ของไทยในระยะสั้น มาตรการด้านการค้าที่สมดุลและทันทั่วที่จะช่วยรักษาเสถียรภาพของห่วงโซ่อุปทานอาหารปศุสัตว์ ไม่ให้เกิดภาวะการขาดแคลนวัตถุดิบหรือราคาพุ่งสูงอย่างฉับพลัน

2) มาตรการสนับสนุนเกษตรกรและผู้ผลิตช่วงวิกฤตราคาวัตถุดิบ ในช่วง 1-2 ปี ข้างหน้าที่ราคาวัตถุดิบยังคงมีโอกาสนับผวนสูง รัฐควรจัดให้มีกองทุนหรือโครงการอุดหนุนดอกเบี้ย/เงินกู้สำหรับผู้ผลิตอาหารปศุสัตว์และฟาร์มเลี้ยงสัตว์รายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากต้นทุนอาหารปศุสัตว์ที่เพิ่มสูง เพื่อเสริมสภาพคล่องให้กับธุรกิจ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงสัตว์รายย่อยเข้าถึงสูตรอาหารสัตว์ทางเลือก ที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศทดแทนวัตถุดิบนำเข้าบางส่วน (เช่น การผสมมันสำปะหลัง ปลาช่อน และกากปาล์ม ในอาหารสัตว์) โดยผ่านการอบรมให้ความรู้และสนับสนุนเครื่องจักรผสมอาหารปศุสัตว์ขนาดเล็กแก่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร มาตรการเหล่านี้ จะช่วยลดภาระต้นทุนให้เกษตรกรผู้เลี้ยงในระยะสั้นและรักษาปริมาณการผลิตเนื้อสัตว์ไม่ให้ลดลงจากปัญหาราคาวัตถุดิบ

3) ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตวัตถุดิบอาหารปศุสัตว์ภายในประเทศอย่างเร่งด่วน เพื่อบรรเทาความตึงตัวของอุปทานวัตถุดิบในอนาคต ภาครัฐควรใช้มาตรการจูงใจระยะสั้น สำหรับเกษตรกรในการปลูกพืชอาหารสัตว์ทดแทนพืชเศรษฐกิจอื่นที่ล้นตลาดหรือให้ผลตอบแทนต่ำกว่า เช่น สนับสนุนให้เกษตรกรบางส่วนปรับพื้นที่จากการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน ข้าว หรือมันสำปะหลัง ไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์ผลผลิตสูงในฤดูถัดไป โดยให้เงินอุดหนุนหรือประกันรายได้ขั้นต่ำเพื่อประกันความเสี่ยง นอกจากนี้ ควรเร่งกระจายเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงทันฤดูกาลเพาะปลูก พร้อมกับการให้ความรู้ด้านการจัดการแปลงปลูกที่ถูกต้อง (เช่น การใช้ปุ๋ยตามการวิเคราะห์ค่าดิน การบริหารจัดการศัตรูพืชอย่างเหมาะสม) มาตรการเหล่านี้ มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในช่วง 1-2 ปีข้างหน้า ลดช่องว่างความต้องการที่ต้องพึ่งพาการนำเข้า และสร้างกันชนรองรับความผันผวนของตลาดโลกในระยะสั้น

4) ควบคุมคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยของอาหารปศุสัตว์ ในระยะสั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้มงวดในการตรวจสอบคุณภาพอาหารปศุสัตว์และวัตถุดิบ ทั้งที่ผลิตในประเทศและนำเข้า ให้เป็นไปตามมาตรฐานและกฎระเบียบสากล เพื่อป้องกันการลักลอบใช้วัตถุดิบที่ไม่มีคุณภาพหรือปนเปื้อนที่อาจกระทบต่อสุขภาพสัตว์และผู้บริโภคขั้นสุดท้าย กำหนดส่วนผสมต้องห้ามอย่างชัดเจน และสุ่มตรวจโรงงานอาหารสัตว์เป็นระยะ มาตรการนี้จะช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เลี้ยงสัตว์ว่าได้รับอาหารปศุสัตว์ที่มีคุณภาพตรงตามฉลาก ไม่ส่งผลเสียต่ออัตราการเจริญเติบโตหรือสุขภาพสัตว์ ในด้านผู้บริโภคก็มั่นใจได้เช่นกันว่าเนื้อสัตว์

ที่บริโภคมาจากสัตว์ที่เลี้ยงด้วยอาหารสะอาดปลอดภัย สอดคล้องกับแนวโน้มความต้องการสินค้ามาตรฐานสูงของตลาดปัจจุบัน นอกจากนี้ ควรให้คำแนะนำเชิงเทคนิคแก่ผู้เลี้ยงรายย่อย ในการปรับสูตรอาหารหรือเลือกใช้อาหารขั้นสำเร็จรูปอย่างเหมาะสม เพื่อลดต้นทุนและหลีกเลี่ยงการใช้อาหารคุณภาพต่ำที่อาจส่งผลเสียต่อผลผลิต

5) เร่งวิจัยและทดลองเทคโนโลยีชีวภาพการเกษตรสมัยใหม่ รัฐบาลควรริเริ่มโครงการวิจัยเร่งด่วนด้านการปรับแต่งจีโนมและเทคโนโลยีพันธุวิศวกรรม สำหรับพืชอาหารสัตว์หลัก เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และมันสำปะหลัง โดยสนับสนุนงบประมาณแก่สถาบันวิจัยและมหาวิทยาลัยในการพัฒนาสายพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ต้านทานโรคแมลง ทนแล้ง และมีคุณค่าทางอาหารสูงขึ้น พร้อมทั้งเปิดรับความร่วมมือกับภาคเอกชนผู้พัฒนาเทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์ระดับโลก เพื่อถ่ายทอดความรู้และนำสายพันธุ์ก้าวหน้ามาทดลองปลูกในสภาพแวดล้อมไทย นอกจากนี้ ควรจัดทำแปลงสาธิตและโครงการนำร่องในการปลูกพืชปรับปรุงพันธุ์กรรม (อาทิ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานวิจัยภาครัฐ เพื่อเก็บข้อมูลผลผลิตและความปลอดภัย ตลอดจนสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องให้แก่เกษตรกรและสังคมเกี่ยวกับประโยชน์ของเทคโนโลยีเหล่านี้ มาตรการระยะสั้นในส่วนนี้ จะเป็นการวางรากฐานเชิงวิทยาศาสตร์และสังคมสำหรับการใช้การปรับแต่งจีโนมและเทคโนโลยีพันธุวิศวกรรม อย่างปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุดในอนาคตอันใกล้

6) สื่อสารและสร้างการรับรู้แก่สาธารณะเกี่ยวกับความยั่งยืนและมาตรการใหม่ เนื่องจากนโยบายที่เสนอมานั้น (เช่น การเปิดเสรีนำเข้าวัตถุดิบ หรือการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ) อาจเผชิญความกังวลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางกลุ่ม รัฐบาลควรดำเนินการสื่อสารเชิงรุกในระยะสั้น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนและผู้บริโภคถึงความจำเป็นของมาตรการเหล่านี้ ในการรักษาเสถียรภาพราคาอาหารและความมั่นคงทางอาหารของประเทศ ควบคู่กับการให้ข้อมูลว่าความเสี่ยงจะถูกบริหารจัดการอย่างไร (เช่น มาตรการคุ้มครองเกษตรกรรายย่อย ระบบความปลอดภัยชีวภาพสำหรับทดลองปลูกพืช GMO เป็นต้น) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการตัดสินใจตั้งแต่ต้นจะช่วยลดแรงต่อต้านและปูทางไปสู่ความร่วมมือในการดำเนินนโยบายระยะต่อ ๆ ไปอย่างราบรื่น

4.4.2 ระยะกลางถึงยาว (3-5 ปีขึ้นไป) ปรับโครงสร้าง เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน และวางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1) ยกระดับการผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศอย่างเป็นระบบ ในช่วง 3-5 ปี ข้างหน้า รัฐบาลควรดำเนินมาตรการเพิ่มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเหลืองแบบครบวงจร ตั้งแต่การปรับปรุงพันธุ์ การเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูก จนถึงการตลาดและกระจายสินค้า โดย (1) จัดหาเมล็ดพันธุ์ที่ดีและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการเกษตรอัจฉริยะ ให้แก่เกษตรกร (เช่น ระบบให้น้ำและปุ๋ยอัตโนมัติ โดรนเพื่อการเกษตร) เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่และลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ (2) ส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียนและการใช้พื้นที่ว่างเปล่า เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชอาหารสัตว์โดยไม่บุกรุกป่า (เช่น ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชหลังนาในพื้นที่เหมาะสม หรือใช้พื้นที่รกร้างของรัฐในบางจังหวัดสำหรับเกษตรกรเช่าพื้นที่เพาะปลูก)

(3) พัฒนาระบบโลจิสติกส์และคลังสินค้า ลดการสูญเสียหลังเก็บเกี่ยวและลดต้นทุนการขนส่ง เช่น สร้างไซโลเก็บข้าวโพดในแหล่งผลิตหลัก เพิ่มจุดรวบรวมและอบลดความชื้นที่ได้มาตรฐาน และปรับปรุงโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงแหล่งเพาะปลูกกับโรงงานอาหารสัตว์ และ (4) สร้างกลไกตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอนและเป็นธรรม เช่น ระบบประกันราคารับซื้อที่จูงใจให้เกษตรกรผลิตพืชอาหารสัตว์ต่อเนื่อง การทำสัญญาข้อตกลงล่วงหน้าระหว่างสหกรณ์การเกษตรกับโรงงานอาหารสัตว์ แนวทางเหล่านี้ จะช่วยเพิ่มปริมาณและเสถียรภาพของวัตถุดิบภายในประเทศ ลดการพึ่งพาการนำเข้าสร้างความมั่นคงทางวัตถุดิบที่ยั่งยืนขึ้น

2) ปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อรองรับเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมและ GMO

อย่างปลอดภัย ในระยะกลาง ภาครัฐควรดำเนินการปรับปรุงกรอบกฎหมายและระเบียบด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosafety) ให้ทันสมัยและเอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีชีวภาพการเกษตร อาทิ ออกกฎหมายอนุญาตการทดลองและขึ้นทะเบียนพืชปรับแต่งจีโนม ตลอดจนพิจารณายกเลิกหรือปรับแก้ข้อห้ามการปลูกพืช GMO เชิงพาณิชย์บางชนิดอย่างมีขั้นตอนและมีการควบคุม เช่น อนุญาตปลูกข้าวโพดหรือถั่วเหลือง GMO สายพันธุ์ที่ผ่านการรับรองความปลอดภัยจากนานาชาติ ในพื้นที่นำร่องหรือโดยเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนและปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการตรากฎหมายควบคุมการอยู่ร่วมกันของพืช GMO กับพืชทั่วไป (Coexistence) เพื่อป้องกันการปนเปื้อนที่ไม่ตั้งใจ และมีกลไกชดเชยความเสียหายหากเกิดผลกระทบ ทั้งนี้ การปรับปรุงกฎระเบียบดังกล่าวต้องดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ภายใต้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์และความโปร่งใส เพื่อให้สังคมยอมรับได้ เป้าหมายคือภายใน 5 ปี ประเทศไทยจะมีกรอบกฎหมายที่เอื้อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการสามารถใช้พันธุ์พืชเทคโนโลยีขั้นสูง ได้อย่างถูกกฎหมายและปลอดภัย ซึ่งจะช่วยยกระดับผลผลิต ลดต้นทุน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของห่วงโซ่อุปทานปศุสัตว์ไทยในระยะยาว

3) ส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อลดต้นทุนและสร้างความหลากหลายของวัตถุดิบ

นอกจากการปรับปรุงพันธุ์พืชหลักแล้ว ภาครัฐควรลงทุนในงานวิจัยเพื่อหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ทางเลือก และนวัตกรรมกระบวนการผลิตใหม่ ๆ ที่ช่วยลดการพึ่งพาธัญพืชหลักและเพิ่มความยั่งยืน ตัวอย่างเช่น การวิจัยโปรตีนทางเลือกสำหรับอาหารสัตว์ อย่างแมลง (จากการเพาะเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ เช่น หนอนแมลงวัน) สาหร่าย หรือ โปรตีนจุลินทรีย์ ที่สามารถผลิตได้ภายในประเทศและผสมในอาหารปศุสัตว์ ทดแทนกากถั่วเหลืองบางส่วน การสนับสนุนให้เกิดโรงงานต้นแบบที่ผลิตวัตถุดิบทางเลือกเหล่านี้ในระดับกึ่งอุตสาหกรรมและทดสอบความคุ้มค่าในเชิงพาณิชย์ รวมถึงการวิจัยเอนไซม์และสารเสริมประสิทธิภาพการย่อยอาหาร เพื่อให้อาหารสัตว์สูตรที่มีวัตถุดิบหลากหลายยังคงให้ประสิทธิภาพการเลี้ยงสูง จะเป็นแนวทางสำคัญในการลดต้นทุนสูตรอาหารสัตว์ นอกจากนี้ ควรมีการบูรณาการข้อมูล Big Data และ AI ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ เช่น ระบบวิเคราะห์ราคาวัตถุดิบล่วงหน้า ระบบปรับสูตรอาหารอัตโนมัติตามราคาตลาดแบบเรียลไทม์ เป็นต้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านต้นทุนการผลิตให้แก่โรงงานอาหารปศุสัตว์ไทยให้ทัดเทียมคู่แข่งระดับโลก

4) ยกระดับมาตรฐานการผลิตและความยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน ในช่วง 3-5 ปีนี้

ภาครัฐควรผลักดันมาตรการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ในการผลิตทั้งพืชวัตถุดิบและอาหารปศุสัตว์สำเร็จรูป เช่น กำหนดให้เกษตรกรปลูกข้าวโพดและมันสำปะหลังตามมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) เพื่อควบคุมคุณภาพวัตถุดิบและลดการใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ให้เกษตรกรปรับตัวได้ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการรับรองห่วงโซ่อุปทานอาหารสัตว์ที่ยั่งยืน เช่น โครงการรับรองข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปลอดการบุกรุกป่า (Zero-Deforestation Corn) โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรอิสระ เพื่อให้ได้มาตรฐานที่ยอมรับในระดับสากล ผู้ผลิตอาหารสัตว์สามารถใช้วัตถุดิบที่ผ่านการรับรองดังกล่าวในการสร้างจุดขายสินค้าที่ตอบโจทย์ตลาดโลกที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ควรออกมาตรการหรือแรงจูงใจ (เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษี เงินอุดหนุน) ให้โรงงานอาหารสัตว์และฟาร์มปศุสัตว์ขนาดใหญ่ลงทุนในเทคโนโลยีเพื่อลดก๊าซเรือนกระจกและของเสีย เช่น การติดตั้งระบบผลิตพลังงานชีวภาพจากมูลสัตว์ หรือเศษวัสดุเหลือใช้ การพัฒนาสูตรอาหารสัตว์ที่ช่วยลดการปล่อยก๊าซมีเทนจากการย่อยอาหารในโค รวมถึงการจัดการของเสียในฟาร์มอย่างถูกสุขลักษณะ ลดปัญหามลพิษกลิ่นและน้ำเสียในชุมชน เมื่อมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของการผลิตอาหารปศุสัตว์ไทยสูงขึ้นเทียบเท่าหรือสูงกว่ามาตรฐานสากล ก็จะสามารถช่วยรักษาและขยายตลาดส่งออกเนื้อสัตว์ของไทยที่เริ่มมีเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมเข้มงวด (เช่น ตลาด EU และ สหรัฐฯ) และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศในระยะยาว

5) เตรียมความพร้อมรับมือแนวโน้มการบริโภคยุคใหม่ ภาคอุตสาหกรรมควรร่วมกับ

ภาครัฐในการวางแผนรับมือความเสี่ยงจากกระแสโปรตีนทางเลือก ที่อาจกระทบความต้องการอาหารปศุสัตว์ในอนาคต โดยสนับสนุนผู้ประกอบการไทยให้ขยายธุรกิจไปยังสินค้า อาทิ อาหารสัตว์เลี้ยง (Pet Food) และอาหารสัตว์น้ำ ซึ่งยังมีแนวโน้มเติบโตและใช้วัตถุดิบโปรตีนลักษณะคล้ายกัน อุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์สามารถปรับใช้กำลังการผลิตส่วนเกินมาผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มเหล่านี้เพื่อชดเชย หากตลาดอาหารปศุสัตว์ (สัตว์บก) ชะลอตัว นอกจากนี้ ควรจัดทำ ฐานข้อมูลและระบบติดตามพฤติกรรมผู้บริโภค อย่างต่อเนื่องทั้งในประเทศและตลาดส่งออกหลัก เพื่อคาดการณ์แนวโน้มการบริโภคโปรตีนล่วงหน้า และปรับแผนการผลิตเนื้อสัตว์และอาหารสัตว์ให้สอดคล้องกับความต้องการ เช่น หากข้อมูลบ่งชี้ว่าผู้บริโภคกลุ่มหนึ่งในตลาดเกิดใหม่เริ่มใส่ใจเนื้อสัตว์ที่เลี้ยงด้วยอาหาร Non-GMO หรืออาหารออร์แกนิกมากขึ้น รัฐและเอกชนก็สามารถพิจารณาพัฒนาผลิตภัณฑ์เฉพาะกลุ่ม (Niche Market) รองรับความต้องการนั้นได้ทันเหตุการณ์

โดยสรุป นโยบายและมาตรการที่เสนอข้างต้นมีเป้าหมายร่วมกันในการเสริมสร้างศักยภาพของอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ไทยให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนการผลิตที่ต้องแข่งขันได้ในตลาดโลก ความมั่นคงของวัตถุดิบ ลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากนอกประเทศ มาตรการการค้าที่ต้องสมดุลระหว่างการปกป้องภายในกับการเปิดรับโอกาสจากภายนอก ตลอดจนมาตรฐานความยั่งยืนและคุณภาพที่จะกลายเป็นใบเบิกทางสำคัญสำหรับตลาดในอนาคต การนำเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมและเทคโนโลยี

พันธุ์วิศวกรรมมาใช้ที่เหมาะสมและปลอดภัย เป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของการพัฒนา เพราะจะช่วยยกระดับผลผลิต ลดต้นทุนและสร้างความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทานวัตถุดิบอาหารปศุสัตว์ได้อย่างที่วิธีการดั้งเดิมไม่อาจทำได้ เมื่อดำเนินมาตรการต่าง ๆ อย่างเป็นลำดับขั้นในระยะสั้น ระยะกลางถึงระยะยาวครบถ้วนแล้ว ประเทศไทยจะสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารปศุสัตว์ให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน พร้อมทั้งรักษาบทบาทการเป็นฐานการผลิตสินค้าโปรตีนจากเนื้อสัตว์และการเป็นครัวของโลกควบคู่กับการสร้างความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศได้อย่างแท้จริง

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า

กองนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าสินค้าเกษตร

มิถุนายน 2568

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
Trade Policy and Strategy Office

บรรณานุกรม

1. กรมปศุสัตว์. (2567). นโยบายและทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมปศุสัตว์ไทย ปี 2567–2571. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
2. ธนาคารกรุงไทย. Krungthai COMPASS. (2567). แนวโน้มอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ปี 2567–2570. Krungthai Bank.
3. ธนาคารกรุงเทพ. (2567, 29 มีนาคม). การผลิตกลุ่มอาหารสัตว์สำเร็จรูปของไทย เดือน ก.พ. 2567 [TH: Industry Report - PROD: Food Products]. Research Department, Bangkok Bank.
4. โพสต์ทูเดย์. (2568, 9 เมษายน). ผู้ผลิตอาหารสัตว์ เสนอเร่งเจรจาสิทธิ-ลดข้อจำกัดนำเข้าวัตถุดิบ. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/business/722306>
5. ศรีอำไพ อิงคกิตติ. (2567). ธุรกิจผลิตอาหารปศุสัตว์. สายงานวิจัยธุรกิจ กลุ่มกลยุทธ์และนวัตกรรม ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮาส์ จำกัด (มหาชน). วันที่ 3 ธันวาคม 2567.
6. ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, แนวโน้มอุตสาหกรรมเนื้อสุกรไทย, (19 มีนาคม 2567), สืบค้นจาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Pork-Industry-IAO124-FB-2025-03-19.aspx>
7. สวทช. (2567). โอกาสของเม็ดเงินลงทุนใหม่ในการเพิ่มผลผลิตภาคเกษตรไทย. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.).
8. สุวรรณฯ สายรวมญาติ. (2567, 20 มกราคม). ผ่านทางต้น "ต้นทุน" วัตถุดิบอาหารสัตว์. กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1109373>
9. สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, "สถิติอุตสาหกรรม (e-Statistic): TSIC," [ออนไลน์]. Available: <https://i.index.oie.go.th/industrialStatistics1.aspx>. [สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2568]
10. สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน). (2564, 1 กันยายน). อาหารสัตว์ ความสำคัญ และสิ่งที่ต้องใส่ใจ. สืบค้นจาก <https://www.arda.or.th/detail/6127>
11. BriefingWire. (2024, September 19). Thailand Animal Feed Market Size, Share, Industry Analysis & Forecast 2024–2032. BriefingWire.com. <https://www.briefingwire.com>
12. IHS Markit. (n.d.). Trade statistics [Data set]. IHS Markit Connect. Retrieved June 1, 2025, from <https://connect.ihsmarkit.com/home> (Login required)
13. USDA Foreign Agricultural Service. (2024). *Thailand Grain and Feed Annual 2024*. United States Department of Agriculture.
14. Milken Institute. (2023). *Enhancing Food Security through Agricultural Innovation in ASEAN*. <https://milkeninstitute.org>
15. World Bank. (2023). *Thailand Economic Monitor – Embracing Green Growth*. <https://worldbank.org>